

1915

Budapest, 1915. március 27. szombat

Boncza Berta a „zord apa”, az országgyűlési képviselő Boncza Miklós minden tiltása ellenére feleségül megy Ady Endréhez. A polgári esküvőt maga a budapesti polgármester, a modern művészetek nagy barátja, Bárczy István celebrálja.

Délelőtt 11 órakor Haypál Benő budai lelkész Szilágyi Dezső tér 3. szám alatti első emeleti református egyházi hivatalában tartják az egyházi ceremóniát. A tanúk Ady Lajos, Ignotus és Vészi József.

Az esküvő után az egykori Schüller, később Hársfa vendéglőben (Hidegkúti út 88. – ma Hűvösvölgyi út 132.) tartja az ifjú pár az esküvői ebédet, melynek egyik fogása Ady kedvenc étele, a „forró fazék”: erős húsleves tésztával, zöldséggel, marhahússal és egy egész velős csonttal.

Lásd Rockenbauer 2008. 124–125.

Lásd még Babits és Ady kapcsolatára: *Budapest, 1917. július 14–18. között*

Vö. Sipos 2011. 512. (2113. levél jegyzetében Ady és Boncza Berta házasságkötését 1915. március 28-ra datálja)

Budapest, 1915. november 16.

Versek, előszavakkal főcímmel öt, rövid Babits-kommentárral bevezetett vers jelenik meg:

Ady Endrének. 1911 („Ez és a következő versek pro domo íródtak, igazában nem is nyilvánosság elé. Az Adyhoz írt vers kiadását ma épp az indokolja, hogy tartalma teljesen elavult, s már kizárólag művészi szempontok szerint értékelhető. Nagy elkedvetlenedések idején született ez, alig látott akkor valamit tőlem a közönség, azt hittem, talán sohasem fogok többet verset írni. [Adyt még akkor személyesen nem ismertem.]”)

A „Fiamhoz.” 1913 („Bocsáss meg, kedves fiam és barátom, hogy közreadom ezt a verset is, mely terólad szól. Ma, mikor rossz

tanárnak mondtak, aki megrontja az ifjúságot, meg nem állhatom, hogy ki ne mondjam a világ előtt azt az érzésemet, mely rajtad és minden tanítványomon keresztül a jövő nemzedékhez köti lelkem. Ma már ez a vers sem aktuális: te, ki fiam voltál, azóta barátom vagy: új három év telik: de most is a régi szeretettel küldöm neked ezt a régi verset.”)

Prologus. 1914. november („Elmondtam a háború elején, Kerékjártó Ducinak egy jótékony célú hangversenyén. Közreadását többek közt indokolja az, hogy tapasztalatom szerint kéziratban elferdítve terjedt, s több vidéki koncerten e hibás alakban előadták.”)

Miatyánk. 1914 („Egy bécsi műintézet megbízásából, egy műlaphoz, adott ötlet szerint készítettem, egy hasonló német kiadvány párja gyanánt. Minthogy a műlapot inkább csak vidéken terjesztették, számosan levélben értesítettek, hogy a költeményt nem tudják megszerezni. Ez jogosítsa itteni közzétételét.”)

Vers, támadásokra [Pro domo] („Pro domo – minden megjegyzés nélkül. Tetszés szerint kommentálható.”)

A költemények közlése Rákosi Jenő támadása után Babits „harc kedvéről” tanúskodik, s a füzér záróverse, a *Pro domo* – akkor még *Vers, támadásokra* – már hadüzenet a konzervatív tábornak.

Ugyanebben a számban jelenik meg Ady Endre *Ifjú szívekben élek* című verse „(Vén csaholóknak küldöm)” mottóval.

Lásd Nyugat 1915. II. nov. 16. 22. sz. 1245–1251., 1301.; *Ady Endrének: Rákospalota, 1911. november (?)*; *A „Fiamhoz”*: *Rákospalota, 1912; Budapest, 1913. június 24–26. körül*; *Prologus: Budapest, 1914. november első fele, 19. előtt*; *Újpest, 1914. november 19. és utána*; *Miatyánk 1914: Budapest, 1914. ősz*; *Pro Domo(Vers támadásokra): 1915. október 20.–november 16. között*

Lásd még Éder 1966. 222–226.; Gál István 1975. 54.; Melcer, Irodalomtörténeti Közlemények 1977. 1. sz. 119.; Dienesék 1982. 54., 195.; Rába 1983. 121.; Kovalovszky 1987. 589.; Jelenits István, „*Nem süllyed az emberiség!*”... Album amicorum Szörényi László LX. születésnapjára. Főszerkesztő: Jankovics József, felelős szerkesztő: Császtvay Tünde, szerkesztők: Csörsz Rumen István, Szabó G. Zoltán. MTA Irodalomtudományi

Intézet, Budapest, 2007. 815–826.; www.iti.mta.hu/szorenyi60.html: Fodor/Topolay 2008. 243. (a *Versek, előszavak* bizonyára elírás); Sipos 2011. 475.

Vö. *Ady Endrének 1911: Babits-olvasókönyv I.* 1999. 205–207. (208. tétel – bár a Nyugat-közlést adja hivatkozással, a vers alatti kommentárt nem abból, hanem a *Recitativ* kötetből [Nyugat, Budapest, 1916. 93.] veszi: „E rég elavult verset, melyet kedvetlen órában az ismeretlen Adynak írtam: ajánlom ma a bajtársnak és a jóbarátnak.”); utal rá Pethes Nóra/Vilcsek Andrea 2007. 262.; Sipos 2011. 512. (2112. levél jegyzetében: úgy véli, a *Miatyánk* című verset „a »Miatyánk 1914« kiadóhivatal [!] adta ki katolikus és protestáns kiadásban”, majd pedig – bizonyára a jegyzetek összekeveredése miatt – a *Nyugatnak* a *Fortissimo* című vers miatti betiltását és a Babits ellen istenkáromlás vádjával indított pert erre a versre vonatkoztatja)

1916

1916. február 23.

Kovács László a „Szent-Oroszország”-ból („Sár, sár, sár – vagy fagy, gyalázatos egy ország”) a tisztviselőtelepi főgimnáziumba küld levelezőlapot Babitsnak: otthon azt írják, Babits „meghalni készül” a fáradtságtól. „Csak nem hagyod magad elkeserített mindenféle Tökfilkótól” – teszi hozzá szokásos stílusában, bizonyára a *Játszottam a kezével* című vers miatti meghurcoltatásra, tanárságától való megfosztására utalva. Érdeklődik Babits Istvánról, vajon a besszarábiai fronton van-e, Komjáthy Aladártól pedig az elmaradt levelet várja.

Lásd OSZK Fond III/791/25.; Sipos 2011. 21–22., 503–504. (2101. levél)

Vö. Sipos 2011. 21–22., 503–504. (2101. levél – 1918. február 23-ra datálja, holott a lapot Kovács László még a tisztviselőtelepi gimnáziumba címzi, s arról érdeklődik, vajon Babits István a besszarábiai fronton van-e – tehát a lapot a

szekszárdi családtól mindenről, így Babits István fogságba eséséről is értesülő Kovács László bizonyára még 1916 februárjában küldi), 474.

1916. március 22. előtt és március 22.

Az Est Magánügy feliratú nyomtatott fejléces levélpapírján az *Élet* r.t. nevében dr. Szabó László közli Babits érdeklődő levelére: valláserkölcsi okokból „[t]anulmányainak az *Élet* Könyvei most készülő III. sorozatában való kiadása, őszinte sajnálatunkra, nem látszik lehetségesnek”. Szemére veti Babitsnak, hogy az 1913-ban, elsősorban a Vörösmarty-tanulmány és egyéb kisebb dolgozatok megjelentetésére születő megállapodás után a *Nyugatban* megjelenteti *A gólyakalifa* című regényét, mely katolikus körökben „az erotikus dolgok nyílt tárgyalása” okán nagy visszatetszést kelt [bizonyára Táborny Elemérnek az utcalánnyal való kalandjára utal], ráadásul előadást tart a Galilei Körben, az egyetemi ifjúság baloldali szellemű egyesületében. Talán mentegetőzésként teszi hozzá: Babits tanulmányai „semmiképpen sem kifogásolható, sőt nagybecsű művek”, amelyeknek kiadására az *Élet Könyvei* sorozaton kívül keresik a formát és a lehetőséget, amint az egyre lehetetlenebb nyomdai és papír-viszonyok ezt megengedik.

Lásd OSZK Fond III/1165/9.; Fodor/Topolay 2008. 132–134., 363–364. (1704. levél); Kardos, *Studia Litteraria* V. 1967. 133.; Kardos Pál 1972. 120.

Lásd még ***Budapest, 1913. május 2.; Budapest, 1913. május 8. után–május 13. előtt; Tisztviselőtelep, 1913. május 16.; Budapest, 1913. május 31.; Budapest, 1913. június 17.; 1913–1916. márciusig***

Vö. Fodor/Topolay 2008. 363. (1704. levél – a hivatkozott regényt a *Kártyavárral* azonosítja, holott az *Élet* Könyvek sorozatban való megjelenésre szóló megállapodás 1913 közepén születik, amelyet *A gólyakalifa* megjelenése követ; a Galilei-körben tartott előadásra: ***Budapest, 1913. február 8.***), 255.; Sipos 2011. 615. (2262. levél jegyzetében – ugyancsak a *Kártyavárt* tekinti a katolikus körökben visszatetszést keltő regénynek)

Budapest, 1916. március 26.

A gyalogos csapattiszt, az 1915-ben súlyosan megsebesült költő, író, újságíró Szentimrei Jenő emlékezete szerint a Zeneakadémia nagytermében délelőtt 11-kor kezdődő híres *Nyugat*-matinén „Keskeny arcélú, olajsárga bőrű, fekete nézésű, hajú és szemű, sovány ember szaladt ki az emelvényre. Még szemüvegének kerete is fekete volt. Nem középre, hol a felolvasó asztalka állott, hanem azon is túl, jobbra előre, egészen előre. Mintha valahonnan riadtan menekült volna a publikum elé, ahol ismét ellenséges tekintetekkel találta magát szemközt [...] Hang hördült belőle. Mintha idegenné lett volna ez a hang, nem az övé. Talán a vers címét sem olvasta, egyenest belevágott: »Ha kiszakad ajkam, akkor is...« / Megjelenésnek, hangnak, költeménynek együtt olyan volt a hatása, mintha ott, abban a helyben, abban a minutumban találták volna meg egymást [...] / Nagy pillanat volt [...] Mindenkinek éreznie kellett a teremben, hogy most, ebben a percben és ezen a helyen történt valami. *Verbum caro factum est*. Az ige szemünk láttára, fülünk hallatára testté lőn. Tetté lőn.”

Szentimrei Jenőné Ferenczy Zsizi emlékezete szerint Babits kétségbeesetten beleüvölti a döbbszent csendbe, a háború kellős közepén: „legyen béke már! / Legyen vége már!” A beteg, fáradt Ady elsuttogja *A mosti márciust*. A Zeneakadémia nagytermének diáksága tombolva ünnepli mindkettőjüket.

„Verseit a belső ritmusnak azzal a mély érzésével, azzal a vonzó, egyéni stílus-érző dallamossággal adta elő [ti. a Négyesy-szemináriumban], mint most és utóbb a *Nyugat* irodalmi délelőttjén is” – emlékezik Kosztolányi a március 26-i matinén Babits előadásában elhangzott *Húsvét előtt*-re.

A közönség érti, hogy a jótékony célú matinét voltaképp tüntetésnek szánják Ady és Babits mellett. A matinén az előzetes híradásoknak megfelelően Adyn és Babitson kívül Ignotus, Karinthy Frigyes, Kéri Pál és Móricz Zsigmond vesz részt, valamint Székelyhidi Ferenc megzenésített Ady- és Babits-verseket ad elő. Ignotus bevezetője (*Az irodalmi perzekútorságról*) után Ady *A mosti március* és *Az*

Akarat cselédjei, Babits *Húsvét előtt* című versét mondja el (egyések szerint elszavalja, mások szerint fölolvassa). Ignotus mértéktartó szavakkal zárja le a Rákosi Jenő keltette háborúság korszakát.

„A *Nyugat* matinéja március 26-án ment végbe a Zeneakadémia termében, s a vak katonáknak másfélezer koronát hozott” – adja hírül a *Nyugat* 1916. április 1-jén.

Lásd *Nyugat* 1916. I. ápr. 1. 7. sz. 435.; Szentimrei, *Babits Emlékkönyv* 1941. 93.; Éder 1966. 241., 251.; Pók 1970. 79.; Kardos Pál 1972. 171–172., 174., 180.; *Feljegyzések és levelek a Nyugatról*. 1975. 508.; Rába 1981. 492.; Bényei József, *Hajdú-Bihari Napló* 1981. szept. 20. 221. sz. 9.; Rába 1983. 132., 316.; Vendel-Mohay 1983. 53.; Szentimreit idézi (némi másolási hibákkal) Sipos 2003. 71., 209.; *Esti kérdés – Babits Mihály olvassa fel műveit* – CD 2008. 6–7., 27. (8. jegyzet); Buda (kézirat) 2012

Lásd még az előzetes programot: *Nyugat* 1916. I. márc. 16. 6. sz. számozatlan előzéklap; *Magyar Hírlap* 1916. márc. 17. 77. sz. 5. és márc. 27. 87. sz. 4.; *Népszava* 1916. márc. 27. 87. sz. 5.; Kosztolányi, *Nyugat* 1916. I. jún. 1. 11. sz. 645.; utal rá Fodor/Topolay 2008. 229., 245–246.

Vö. Gál István 1973. 150. (Szentimrei visszaemlékezését a *Fortissimo* elszavalásával azonosítja); Sipos 2011. 464. (1916. március 16-ra datálja a *Nyugat*-matinét és úgy véli – minden hivatkozás nélkül! –, hogy Babits ekkor ismerkedik meg Ady feleségével, Csinszkával)

Budapest, 1916. március végétől júliusig, majd október 31-ig–november 9.
1916. március végén telik le a Budapestvidéki Tankerületi Főigazgatóságon Babitsnak a munkavégzés alóli mentessége. A főigazgató, Badics Ferenc felterjesztésére a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium előbb júliusig, majd pedig október 31-ig, betegség címén szabadságot adja. Babits a szabadságot az idő alatt mindenképpen szeretne biztos gimnáziumi állást szerezni. Barátai és tisztelői közbenjárására a minisztérium november 9-én kelt rendeletével „újból tanári szolgálatra” alkalmazza Babitsot, s szolgálattételre a VI. kerületi főgimnáziumba osztja be.

Lásd Sipos 2003. 74., 209., 210. Fodor/Topolay 2008. 245.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 208.

Lásd még *Budapest, 1916. november 8.*; *Budapest, 1916. november 9.*

Vö. Téglás, Irodalomtörténeti Közlemények 1997. 5–6. sz. 589. (augusztus 11-re teszi az október 31-ig szóló meghosszabbítás dátumát); Sipos 2011. 488. (2082. levél jegyzete – 1916. február 18-ra datálja Babits „betegség miatti” szabadságolásának kezdetét, november 19-re keletkezik a VI. kerületi főgimnáziumba „tanári szolgálatra” való beosztását), 431.

Budapest, 1916. május 2.–1931. április 28-ig

Babits a X. kerületi Szabóky utcai (54.) bérelt szobából a VIII. kerületi Reviczky utca 7. számú ház (III. emelet 15.) háromszobás lakásába költözik (1916 és 1931 között, másfél évtizedig él itt).

„Józsefváros, a legszolidabb: de van valami benne a Belvárosból is. A város közepe; szomszédságában az életveszélyes Kálvin térnek; mégis arisztokratikus csönd.” A Mikszáth téren egy kocsmá és egy könyvkereskedés áll. A Kálvin tér közelében lévő kis utca Budapest „szolid”, de „arisztokratikus” része. Grófi paloták vannak erre, meg a francia követség és a Sacre Cœur leánygimnázium, üzlet nem volt itt – mondja a költő 1926 decemberében a *Pesti Napló* riporterének –, „a házak vállán” látszik „egy karaj a Gellért-hegy lombjaiból”.

„Neki való lakása volt itt. [...] a hetes számú régi, háromemeletes ház Bánffy Miklósé – ő volt Babits Mihály háziura. [...] a jezsuiták közeli templomából sokszor szállt be a költő ablakain csilingelő vagy bongó hangon a harangszó. A lakás a harmadik emeleten a lépcsőházból nyílt. Lift persze nem volt, széles, rózsaszínű kőlépcsőkön kellett felmenni. Az előszoba sötét és hosszú volt – írja Sárközi György 1941-ben –, végéből nyílt a nagy szoba, olyan szalon és ebédlő együtt; jobbra a hálószoba, balra a könyvtárszoba [...] A nagy szobában régimódi bútorok álltak [...] Itt lógtak a falon a kályha mellett, meg az íróasztal felett a régi családi képek [...] Itt lógott az anyai kanonok nagybátyja képe is.” Szabó Lőrinc a

Tücsökzene 242. darabjában örökíti meg: „Reviczky utca 7. / Sziget nem volt oly magas soha még, / mint az a műhely, a könyvtárszoba, / az agglegényé.”

Édesanyja három hetet tölt nála, hogy segítsen a hurcolkodásban és a berendezkedésben. Ez idő alatt – május 17. előtt – közösen írt tábori lapot küldenek Babits Istvánnak az orosz hadszíntérre, melyben Babits föltehetőleg ígéri öccsének, hogy könyveket küld majd a számára, s megnyugtatja, hogy a költözködésnél vigyázott az indexére.

Babits házi mindenese, Fekete – aki civilben múzeumi altiszt – feleségével a Reviczky utcai lakás konyhájában lakik, ők mosnak rá, gondoskodnak róla és a lakásról. Sárközi visszaemlékezése szerint „a házaspár gyengén szuperált” [Babits 1920 májusától már ügyvéd útján igyekszik megszabadulni tőlük, házasságkötésük után végül Török Sophie bocsátja el őket].

Lásd Babits István 1916. április 11-i és május 17-i (OSZK Fond III/41/30., 31.), valamint Babits Angyal 1916. május 24-i (OSZK Fond III/35/67.) és id. Babitsné 1916. július 3-i (OSZK Fond III/179/77.) levelét; Sárközi György, *Babits Emlékkönyv* 1941. 219–220.; Kardos Pál 1972. 180. (1916 első fele); Pók 1970. 94. (1916); Téglás 1981. 178.; Rába 1983. 316. (1916); Babits költözésének pontos időpontjára Babits István 1916. május 7-i id. Babitsnének írt levelébe Kelemen Imre lapjának bemásolt sorait: WMMM Kéziratgyűjtemény; közli Buda 2005. 285. (129. levél); Fodor/Topolay 2008. 253.

Lásd még *Szekszárd, 1916. április 23–24. Húsvét előtt-körül*; Szabó L.: *Tücsökzene*. 1957; Feketéékre: Buda 2006. 179. (106. levél 9. jegyzete)

Vö. Sárközi György, *Babits Emlékkönyv* 1941. 219. (1916. június); Éder 1966. 256. (1916. június); Pók 1970. 212. (1916. július–1931. április); *Babits–Szilasi levelezés* 1979. 47., 212., 215. (1916. július–1931); *Beszélgetőfüzetek II.* 1980. 146. (1916. júniustól–1931. április); Dienesék 1982. 197. (37. levél jegyzete: 1916. július–1931. április); Téglás, Budapest 1983. 10. sz. 20. (1916. júniustól–1931. április 28-ig); Kelevéz (Tasi) 1983. 139. (1916. július); Kelevéz (Sára Péter) 1983. 395. (1916. július); Rába 1983. 316. (1916. június); Csiszár–Vendel-Mohay 1991. 47. (10. levél jegyzetében 1916 júniusára datálja

a költözést); Téglás, Irodalomtörténeti Közlemények 1997. 5–6. sz. 589.; Téglás 1997a 176. (1916. június); Sipos 2003. 73–74.; 209. (1916. június); Fodor/Topolay 2008. 252–253. („Babits 1916 nyarán, *május végén, június elején* költözött a Reviczky utca 7. szám alá. *Tíz évet* töltött el itt...”; „Sok ciszterci [!] pap járt erre, hiszen a Mikszáth téren volt és van mind a mai napig egy katolikus rendház” – ez a rendház azonban nem a cisztereké, nekik kollégiumuk áll itt, hanem a piaristáké!); Majoros/Tompa/Tóth 2011. 195. („Babits 1916 nyár elején költözött a Reviczky utca 7. szám alá, ahol összesen *tíz évet* élt”; úgy véli, Feketéné és a férje „Babitsnak *alkalmi szolgálato*kat tett”); Sipos 2011. 430. („Babits 1916 júniusában [!] költözött a Reviczky utca 7.-be, ahol *tíz [!] évet* élt”)

1916. augusztus 10.

„Gizi nénéd”, Kelemen Imréné zárt levelezőlapon Szekszárdról kéri Babitsot, hogy a nála lévő német–francia párbeszédet tartalmazó könyvecskét a vakáció pár hetére Kelemen Imre útján adná kölcsön, mert Babának a német nyelvben a következő évre „gyakorolnia kell magát”. Érdeklődik, Babits mikor megy haza, mert, mint tréfásan közli: „a családbeli hölgyek, Angyal és a Baba [Kelemen Gizella, a kis Licc másik beceneve] igen szeretnének Veled vacsora után sétálni!”

Lásd OSZK Fond III/1729/61.; Fodor/Topolay 2008. 182., 398. (1761. levél)

Vö. Sipos 2011. 135., 610–611. (2255. levél – Szekszárd, 1918. augusztus 10.)

1916. augusztus 30.

Ifj. Gaál Mózes Badacsonyszőlőhegyről írt soraiban tudatja Babitscsal, hogy egyik barátja – aki szintén részese volt az augusztus 5-i orosz rohamnak – értesülése szerint: „Pista egyik ellentámadásunk alkalmával kifáradva lemaradt és orosz fogságba került.” Szeptember végén jön csak haza, de *A fiatal doktor úr* címmel küld a *Nyugat*nak egy novellát.

Lásd OSZK Fond III/476/15.; Buda 2005. 24–25., 53. 88. lábjegyzet; Fodor/Topolay 2008. 192., 405. (1774. levél), 237.

Vö. Sipos 2011. 141–142., 615–616. (2263. levél – 1918. augusztus 30-ra datálja és kiadatlanak tekinti)

1916. november 9.

Az *Új Idők* befolyásos szerkesztőjének, Herczeg Ferencnek közbenjárására a minisztérium november 9-én kelt rendeletével „újból tanári szolgálatra” alkalmazza Babitsot, s szolgálattételre a VI. kerületi Munkácsy Mihály (ekkor a Bulyovszky) utcai főgimnáziumba osztja be.

Lásd Herczeg Ferenc 1916. november 8-i levelét (OSZK Fond III568/1.); Téglás, Irodalomtörténeti Közlemények 1997. 5–6. sz. 589.; Sipos 2003. 74., 209., 210.; Fodor/Topolay 2008. 245. (Kornfeld Móric iparbáró támogatását is feltételezi); Majoros/Tompa/Tóth 2011. 193., 208.

Vö. Sipos 2003. 210. (1917. november 9-re datálja); Sipos 2011. 488. (2082. levél jegyzete – 1916. november 19-re keltezi Babitsnak a VI. kerületi főgimnáziumba „tanári szolgálatra” való beosztását)

1916 tele

Lukács György visszaemlékezése szerint: „1916 telén találkoztunk először. Szabó Ervin hívott össze néhány magyar író (Babits Mihályt, Balázs Bélát, Gábor Andort és engem) beszélgetni arról: mit tehetnének a magyar írók a háború ellen? Még aki nem féltette magát, az sem látta az utat, nem ismert társakat, akikkel együtt szavának, tettének igazi hatása lehetett volna.” Schöpflin más írói találkozóról is tud: „Akkoriban néhány íróval együtt, akik mind türelmetlenül vártuk a háború befejezését, arról ábrándoztunk, hogy egy pacifista szövetséget hozunk össze írókból, tudósokból és a szellemi élet más, velünk együtt érző embereiből. Gyakori összejöveteleket rendeztünk Babits Reviczky utcai lakásán. Ebben a már előttem is naivnak tűnő szervezkedésben részt vettek Jászi Oszkár, Bíró Lajos, Lengyel Menyhért, Karinthy Frigyes és még néhányan, akiknek nevére ma már nem tudok visszaemlékezni.

Hónapokig tanakodtunk, de bizony nem tudtunk semmi komoly eredményre jutni. Akiket fölszólítottunk csatlakozásra, azoknak legnagyobb része, emlékezve arra a visszahatásra, melyet Babits *Húsvét előtt* című verse támasztott hivatalos részről, nem mert vagy nem akart közénk állni. Így tehát nem jutottunk semmi eredményre, csak beszélgettünk arról, hogy miképp lehetne nekünk is valamivel hozzájárulni a háború befejezéséhez, új magyar szellemi légkör megteremtéséhez.”

Lásd Lukács György, Irodalmi Újság 1953. jan. 29. 3. sz. 3.; Gál István 1973. 97–98.

Lásd még Pók 1970. 86.; Rába 1981. 489., 640.; Gál István, Irodalomtörténeti Közlemények 1976. 4. sz. 528.; Sipos 2003. 76–77.; Sipos 2011. 435.

Vö. Sipos 2011. 605. (2245. levél – 1916 őszére datálja a találkozót)

1917

Budapest, 1917. január 26. után–31. előtt

Személyes találkozásuk után Békássy Istvánné Emma levélüzenetben közli, hogy szeretné látni „még egy percre” Babitsot, mert sokat gondolkozott azon, amit beszéltek. Szerdán [január 31-én?] ½ 4-től egész délután otthon lesz.

Lásd OSZK Fond III/255/50.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 33., 252–253. (1856. levél – kétféle datálással jelzi: 1917. január 26–30., illetve 26–29. között), 203.

Vö. Sipos 2011. 314., 780. (2486. levél – 1919. április 9. előtt-re datálja)

Budapest, 1917. március 20. kedd előtt

Paulay Erzsi monogramos, címjelzéses levélkártyáján közli Babitscsal: „Az előadást már ezen a héten nem lehet megtartani, csak 30 és 7 közötti héten!” Kéri, hogy kedd helyett inkább következő hétfőn találkozzanak, mert a szerepe nagyon kimeríti. Ha nem kap ellenkező értesítést, 26-án hétfőn délután 3-kor várja Babitsot.

Lásd OSZK Fond III/1000/13.; Téglás, Dunatáj 1983. augusztus, 3. sz. 66.; Téglás 1995. 60.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 63., 287–288. (1898. levél), 206.

Vö. Sipos Lajos 2011. 57., 540–541. (2153. levél 1918. április 10-re keltezi, a jelzet – OSZK Fond III/999. – pedig Paulay Erzsi 1919. április 10-én írt leveléé)

1917. ősz (?)

Hatvany Lajos címjelzéses levélpapírján ír levelet Babitsnak. Kisfia, aki Babitsnál úgy viselkedett, hogy anyja sem érthette szavát, most Hatvanban tombol. Babitsot várja a hatvani csöndes szoba és a park, ahol dolgozhat. Szabadkozik – különösen Schöpflinnek Babitson keresztül –, hogy elfoglaltságai miatt nem viszonzhatta látogatását. Örülne, ha Schöpflin Babitscsal együtt rászánná magát egy hatvani látogatásra.

Lásd OSZK Fond III/557/15.; Sipos 2011. 170., 644–646. (2303. levél)

Lásd még ***Budapest, 1915. május 26. után, csütörtök-péntek***; Hatvany gyermekére: [Az árva Mariska napjai - Litera | Az irodalmi portál](http://www.litera.hu/hirek/az-arva-mariska-napjai)
www.litera.hu/hirek/az-arva-mariska-napjai

Vö. Sipos 2011. 170., 644–646. (1918. szeptemberre datálja, amikor a történelmi események sodrában sem Hatvany – Károlyi Mihály tanácsadójaként –, sem Babits nem érhet rá hatvani látogatásra)

Budapest, 1917. szeptember 11. után

Babits Elek Artúrnak küldött pár sorban közli: „Sürgős beszélőnivalóm volna Önnel, nagyon kérem, ha lehet adjon alkalmat hogy minél hamarabb találkozhassunk.” Érdeklődik, hol és mikor keresheti föl. [Lehetséges, hogy a gyorsan elkészítendő Poe-fordítások ügyében keresi Babits Elek Artúrt.]

Lásd MTAK Ms 10.250/bb; Téglás 1984. 19–20. (3. levél); Sipos 2011. 257., 724–725. (2417. levél)

Lásd még *Budapest, 1917. szeptember 11.*; *Budapest, 1917. október 11.*

Vö. Sipos 2011. 725. (1919. januárra datálja), 456.

Budapest, 1917. december 15.

A képviselőház egyik bizottsági termében a Petőfi Társaság közgyűlésén a tisztikar háromévenként esedékes megújítása után (ismét Herczeg Ferenc lesz az elnök!) a jelenlévő 35 tag 27 szavazattal rendes tagnak választja Babits Mihályt (ajánlói: Herczeg Ferenc elnök, Pakots József titkár, továbbá Ábrányi Emil, Balla Ignác, Feleki Sándor, Szikra [Teleki Sándorné] és Váradi Antal). Rajta kívül Bíró Lajost 25, Csathó Kálmánt 27, Kosztolányi Dezsőt 26 és Surányi Miklóst 25 szavazattal fogadják a tagok sorába.

Lásd Budapest 1917. dec. 16. 309. sz. 8.; Babits tagajánlási ívét: PIM Kézirattára V. 529/1.; Az Újság, 1917. dec. 16. 309. sz. 11.

Lásd még *Budapest, 1918. október 13.*; Babits és Tessitori Nóra 1983. 288–289.; Téglás, Irodalomtörténeti Közlemények 1997. 5–6. sz. 587., 590.; Sipos 2003. 75–76., 210.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 384. (2037. levél), 210.; Németh Luca Anna, [A Vörösmarty Akadémia története és szerepe a 20. század ... www.filologia.hu/.../az-irodalmi-modernseg-egy-szerv...](http://www.filologia.hu/.../az-irodalmi-modernseg-egy-szerv...)

Vö. Sipos 2011. 450. („A közgyűlésre [1917.] december 16-án került sor”)

1918

1918. február 4.

Id. Babitsné 100 koronáról szóló feladóvevényen kéri, hogy Babits küldje, rubelra váltva, Pistának a pénzt. Szeretne 5 kilós ládácskát küldeni Babits „d[án] konzul ismerőse [valószínűleg Fleischl Pál]” révén, ha lehetne.

Lásd OSZK Fond III/179/99.; Sipos 2011. 7., 491–492. (2087. levél)

Lásd még a dán főkonzulátuson dolgozó Fleischl Pálra: *1915. április 4. kedd; Szekszárd, 1917. augusztus 10. előtt és augusztus 10.*

Vö. Sipos 2011. 492. („Babitsnak lehetett valamilyen [pontosan nem tudható] személyes kapcsolata a dán konzulátussal”)

Budapest, 1918. február 7. csütörtök

Paulay Erzsí levélkártyáján írt pár sorban kéri, hogy Babits látogassa meg szombaton [9-én] délután 5–6 között, mert egy tervet szeretne megbeszélni vele. Tudja, hogy Babits nem szeret telefonálni, ezért ha lemondást *nem* kap, várja őt.

Lásd OSZK Fond III/1000/8.; Téglás, Dunatáj 1983. augusztus, 3. sz. 66.; Sipos 2011. 12., 494–495. (2092. levél); 463.

Vö. Sipos 2011. 494. (Paulay Erzsí 1918. április 3-i levelének jelzetét adja: OSZK Fond III/1000/10.)

1918. február 9. szombat

Babits Lám Frigyesnek megkésve küldött válaszlevelében mentegetőzik rossz levélíró volta miatt. Köszöni küldeményét, s a fordítások közléséhez szívesen adja hozzájárulását, bírójuk azonban nem lehet, hiszen nem tud olyan kitűnően németül, hogy megítélhesse őket. Megválaszolja Lám levelének valamennyi

kérdését: a *Messze... messze* „Harapni friss a levegő” sorát, úgy véli, Lám félreértette, ti. nem a ’levegő harap’, hanem a ’levegőt harapni lehet’. A *tört árny* azt jelenti, hogy „az árnyék a házakra fekve szögekben megtörik”, a német hexameter-metrizálás ellen nincs kifogása. A *gólyakalifa*-kritika [*Magyar Kultúra*] nem fájt neki, annál is kevésbé, minthogy nem is került a kezébe. Babits Sándorra vonatkozóan megjegyzi, volt a családban egy ilyen nevű, kissé elzüllöttnek tekintett rokon, nem érintkeztek vele, lehetséges, hogy azonos a Lám levelében említettel, viszont a fiát [szintén Babits Sándort], akit egy szekszárdi nagynéni nevelt fel, jól ismeri, most tért haza az orosz fogságból. Köszönettel elhárítja a Győrbe szóló meghívást, mondván, vidéki felolvasásokra „majdnem elvileg” nem jár. Geiger Edithtel pedig nemrég találkozott Dienes Valériaéknál, aki az általa Lámnak küldött üdvözlét bizonyára már átadta.

Lásd PIM Kézirattára V. 2054.; Sipos 2011. 14–15., 497–498. (2095. levél), 458–459.

Lásd még **1918. január 18.**

Vö. Sipos 2011. 498. (az 1942-es *Neue ungarische Lyrik* kötetben megjelent Babits-versfordításokra hivatkozva az *Egy szomorú vers* helyett „Egy szomorú vasárnap” áll, *Galáns ünnepség* helyett pedig „Gáláns ünnepség”; a házasság révén nem vér szerinti rokon Dienes Valériát tévesen Babits másod-unokatestvérének tekinti; házasságkötésüket Dienes Pállal 1905. november 15. helyett 1906-ra datálja)

Babits meleg hangú levélben köszöni meg Mikes Lajosnak az elküldött szép könyvet, melyből így már két példánya van, mert azonnal megvette, amikor a kirakatban meglátta. Az egyiket elajándékozta, a másikat nyomban elolvasta, s külön gratulál a versek fordításához, melyek „gyönyörűen sikerültek egytől-egyig. S mily szép versek – különösen az utolsó a kötet végén”. [Mikes föltehetőleg egy általa fordított kötetet küld el Babitsnak.]

Lásd PIM Kézirattára V. 513.; *Mikes Lajos levelesládájából*. Sajtó alá rendezte Illés Ilona. Budapest, 1968. 9–10.; Sipos 2011. 15–16., 498–499. (2096. levél)

Vö. Sipos 2011. 499. (úgy véli, „Mikes Lajos Költemények 1895–1905 című, 1905-ben megjelent verseskötetét [!] küldte el BM-nak”, a versek fordítását Byron *Káin* című színművének fordításrészletével azonosítja)

1918. február 14.

Id. Babitsné levelében panaszkodik, hogy fia már régen nem írt. Hallotta, hogy járt [Buday] Kálmánéknál. Buday Lacival kéne Pista ügyében beszélni, nehogy újra harcolni vigyék, ha esetleg hazajön. Sokat gondol Babits nyugdíjaztatására; jó lesz-e, eleresztik-e. Beszámol arról, hogy „lumpoltak” farsang utolsó napján – a 19-es honvédeknek rendeztek kabarét. [Kiss] Ernő bácsi nagy „elismerője” az *Irodalmi problémáknak* és a *Pesti Napló*-beli cikkének [*A veszedelmes világnézet*]. Kéri, Babits érdeklődjön, hogyan lehetne Pista hazautazását megkönnyíteni.

Lásd OSZK Fond III/179/100.; Sipos 2011. 16–17., 499–500. (2097. levél)

Vö. Vendel-Mohay 1983. 54. (1918 tavaszára teszi a nyugdíjaztatási kérelmet); Sipos 2011. 499–500. (az 1918. február 4-i feladóvevény jelzetét [OSZK Fond III/179/99.] és leírását adja)

1918. február 25.

„Legöregebb unokahúga” valószínűleg Csemez Paula, Pali aláírással küld levélkártyát Babitsnak: nagy örömet szerezne nekik Babits látogatása, különösen amikor – nagy ritkán – ő is otthon van. Legközelebbi fogadónapja március 6. szerda, szeretné, ha Babits ezt a délutánt úgy osztaná be, hogy a Dembinszky utca 50. II/17. számot is „programba venné”. Szeretettel és teával várják.

Lásd OSZK Fond III/1485/31.; Sipos 2011. 23., 505–506. (2103. levél)

Vö. Sipos 2011. 505–506. (abban a hiszemben, hogy Dienes Valéria Babits másod-unokahúga, a levelet Dienes Pálnak tulajdonítja, a jegyzetben megismétli a házasságkötés téves 1906-os adatát 1905 novembere helyett, a legközelebbi fogadónapra utalás általánosságban igaz, ám Babits és Dienesék közvetlen kapcsolatára korántsem jellemző; ráadásul Dienesék sosem laktak a levélben említett Dembinszky utcában)

Budapest, 1918. március 5.

Finály Gábor zárt levelezőlapon géppel írt sorokat küld: sikertelenül próbálta Babitsot telefonon elérni „a Központiban” [a Centrál kávéházban] és a *Nyugat* szerkesztőségében, ezért kéri, hogy a várt [betegszabadságra vonatkozó] iratot minél előbb küldje be vagy keresse fel őt, hogy beszélhessenek a dologról.

Lásd OSZK Fond III/1894/23.; Sipos 2011. 28., 511. (2111. levél)

Vö. Sipos 2011. 511. (a „Központi”-ről úgy véli, „feltehetően a Keleti pályaudvar mellett működő Központi kávéházzal van szó”)

1918. március 6.

A neves szavalóművésznő Grill Lola levelében kéri, Babits juttatná el hozzá „gyönyörű Miatyánkjának” német fordítását, vagy tudassa vele, hol kaphatja meg, mert a könyvkereskedők nem tudják megszerezni neki.

[Az 1896-ban született Grill Lola 1914–1917 között végzi Budapesten a színművészeti akadémiát, 1917. július 9-én lép fel először Budai Színkörben, 1918 júliusában a Kammerspiel Theaterben Arany, Petőfi és Vörösmarty németre fordított költeményeiből – a berlini lapok elismerő kritikája szerint – nagy sikerrel szaval. 1926-tól haláláig New Yorkban él.]

Lásd OSZK Fond III/1827/68/a; Sipos 2011. 29., 511–512. (2112. levél)

Lásd még *Miatyánk*: ***Budapest, 1914. ősz***; Grill Lolára: [Színész \(rég, 3 éves\) | Osztály adatbázis | Hallgatók, HÖK | Színház ... www.filmacademy.hu > ... >](#)

Vö. Sipos 2011. 512. (a jegyzetben szereplő „március 16”-i dátum bizonyára elírás – úgy véli, a *Miatyánk* című verset „a »Miatyánk 1914« kiadóhivatal [!] adta ki katolikus és protestáns kiadásban”, majd pedig – bizonyára a jegyzetek összekeveredése miatt – a *Nyugat*nak a *Fortissimo* című vers miatti betiltását, a Babits ellen istenkáromlás vádjával indított pert és annak további hivatkozásait erre a versre vonatkoztatja)

Budapest, 1918. március 7. csütörtök

Fenyő Miksa a Magyar Gyáriparosok Országos Szövetsége nyomtatott fejléces levélpapírján pár soros levélben hívja meg Babitsot másnapra, péntekre, vacsorára, melyre Adyék és Schöpfliné is hivatalosak.

Lásd OSZK Fond III/438/27.; Sipos 2011. 29., 512. (2113. levél)

Vö. Sipos 2011. 512. (valószínűleg elírásként, 1918 helyett 1919. november 18-ra teszi a Nemzeti Tanács látogatását Adyéknál, noha Ady 1919. január 27-én meghal)

1918. március 12. előtt

Szabó Ervin a Társadalomtudományi Társaság nyomtatott fejléces levélpapírján küldött körlevelének – melyet Babitsnak is eljuttatnak – helyes dátuma: ***1912. március 12. előtt***

Lásd OSZK Fond III/1161.; közli Sáli 2003. 104–105., 369–370. (1006. levél)

Vö. Sipos 2011. 35–36., 518–519. (2122. levél – tévesen 1918. március 12. előtt-re datálja), 464.

1918. március 12.

A Nőtisztviselők Országos Egyesületének Kolozsvári Csoportja – talán nem értesülve Babits Tessitori Nórának küldött elutasító

válaszáról – táviratot küld Babitsnak, melyben ezer korona honoráriumot ajánlanak fel, s föltétlen számítanak eljövetelére. Szombatra [március 16.] szobát rendeltek számára.

[Babits nem tesz eleget a meghívásnak, ám a május 4-i kolozsvári *Nyugat*-esten – amely azonban nem a Nőtisztviselők szervezése – ő is részt vesz.]

Lásd OSZK Fond III/1877/10.; Babits és Tessitori 1983. 288.; Sipos 2011. 36., 519–520. (2123. levél)

Lásd még *1918. március 3.; Budapest, 1918. március 3. után; Kolozsvár, 1918. május 4.*

Vö. Sipos 2011. 519–520. („A kolozsvári irodalmi estélyre végül 1918. máj. 4-én került sor” – nem jelzi, hogy az a *Nyugat* estélye és Babits nem a nőtisztviselők meghívásának tesz eleget)

1918. március 17. után

Kovács Dávidné [a szekszárdi polgári leányiskola tanárnője, majd igazgatónője, barátja, Kovács László édesanyja] – bizonyára nem értesülve a Petőfi Társaságban elmondandó székfoglaló elhalasztásáról – a Szekszárdi Nőegylet nevében küldi a székfoglaló alkalmából legmelegebb üdvözlését Babitsnak, s kéri, „szerezze meg városuk közönségének azt az élvezetet, hogy a Húsvét hétfőjén tartandó jótékony célú nőegyleti estélyen néhány költeménye felolvasásával közreműködik”.

Lásd OSZK Fond III/787/11.; Sipos 2011. 178., 652–653. (2315. levél)

Lásd még *Szekszárd, 1918. április 1. Húsvéthétfő*

Vö. Sipos 2011. 178., 652–653. (dacára a táviratban jelzett április 1-jei, húsvéthétfői estélynek [melyet feltételesen 1919-re tesz], 1918. október 13. után-ra datálja)

Budapest, 1918. március 19.

Rédey Tivadar küld a Magyar Nemzeti Múzeum Orsz. Széchényi Könyvtára nyomtatott fejléces levélpapírján levelet Babitsnak, melyben a *Nyugat*nak szánt kézíratai sorsáról érdeklődik, vajon számíthat-e még a megjelenésükre: „Férji mivoltomban nem érzem magam olyan legényesen felelőtlennek önmagammal szemben; most mások is várnak tőlem valamit, hát illik, hogy magam se mondjak le lépten nyomon az érvényesülésről” – teszi hozzá némiképp szabadkozva. Kérdezi továbbá, Paulay Erzsivel vajon új műsort készítenek-e, vagy az előző évit ismétlik, az újságok tévesen hirdették-e Babits Petőfi Társaság-beli székfoglalóját, merthogy csak Kosztolányi tartotta meg.

Lásd OSZK Fond III/1043/7.; Sipos 2011. 39., 522. (2127. levél), 468.

Lásd még *Budapest, 1917. december 3. és december 6. csütörtök és utána*

Vö. Sipos 2011. 522. (a házassági tanú Babitsnak december 3-án küldött Rédey-levelével dátumát jelzi a december 6-i házasságkötés időpontja helyett: „Rédey 1917. dec. 3-án nősült”)

Budapest, 1918. március 21. után

Babits Angyal – talán a bátyja íróasztalán talált – Barna József névjegyén írja Babitsnak: jó lenne, ha mindenese, Fekete másnap délelőtt elvinné „a paktáskát” [Kelemen] Imrээkhez, hogy ők is beletehessenek még valamit, s utána Fekete a vonathoz is kivihesse, mert Imrээknek nincs cselédjük. Ha a másnap délelőtt nem alkalmas, akkor még aznap este hozza el, előbb azonban Babits a *frakkot tegye bele*. Estére Bimbisékhez hívja bátyját.

[Barna József *Nehéz derengés* című novellája a *Nyugat* 1918. június 16-i számában jelenik meg, lehetséges, hogy írását névjegy kíséretében küldi el Babitsnak. – A frakkra vonatkozó „utasítás” alapján vélhető, hogy Angyal az április 1-jei, húsvéthétfői ünnepség miatt viszi előre Szekszárdra Babits ünnepi ruháját.]

Lásd OSZK Fond III/1485/28.; Sipos 2011. 40., 523–524. (2129. levél)

Vö. Sipos 2011. 523–524. (Szekszárd, 1918. március 20. után-ra datálja, holott Babits Angyal csak március 21-én érkezik Budapestre, ráadásul aznap estére kéri, hogy bátyja menjen fel nagybátyjukhoz, Kelemen Imréhez)

1918. március 23.

Babits István vöröskeresztes postai levelezőlapon immár magyar nyelvű sorokat küld bátyjának: „A Te működésed híre, látod még ide, a messze Szibériába is elhatol; most íme, elkésve bár, de kérlek fogadd szívesen öcsédnek is gratulációit és legőszintébb jókívánatait.” [Föltehetőleg a *Recitativ* és az *Irodalmi tanulmányok* köteteire, illetve a Petőfi Társaságba való beválasztásra utal.] Félti Babitsot, hogy megint „túldolgozza magát”, és sajnálja, hogy [Komjáthy] Aladár sokat betegeskedik, s ezért még nem végzett a tanulmányaival. Aladárt és Kovács Lacit üdvözli – „várom a kikeletet és a hazamenést” – zárja levelét.

[Lehetséges, hogy Babits Istvánnak ezt a lapját kapja meg Babits november első napjaiban, s továbbítja édesanyjuknak november 4. után kelt levelében.]

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény; közli Buda 2005. 518–519. (288. levél); Sipos 2011. 42–43., 526. (2132. levél)

Lásd még Babits 1918. november 4. utáni levelét: OSZK Fond III/57.

Vö. Sipos 2011. 526. (úgy véli – a „jókívánatok” ellenére –, hogy Babits István sorai az egy évvel korábbi *Fortissimo* miatti meghurcoltatásra vonatkoznak)

Budapest, 1918. március 27. szerda

Igazgatója, Finály Gábor Babitsnak írt levelezőkártyájához mellékeli az aznap, szerdán érkezett [„államorvosi felülvizsgálatra vonatkozó miniszteri] rendeletet. Zavartól mentené meg, ha Babits szombaton, vagy még szombat előtt elmenne a közelben lakó

orvoshoz, hogy [betegszabadsági] kérvényét még a húsvéti szünet alatt elintézhessék.

Lásd OSZK Fond III/1894/20.; Sipos 2011. 44., 527–528. (2134. levél)

Lásd még **1918. április 5.; Budapest, 1918. április 8.**

Vö. Sipos 2011. 528. (a miniszteri rendeletet a szabadságot engedélyező iratnak véli)

Budapest, 1918. április 3.

[Moholy-] Nagy László levelezőlapjának verzójára készített, kalapos, ülő férfialakot ábrázoló rajzát küldi Babitsnak. A lapot Babits egykori tanítványa, Hevesy Iván és a festő, grafikus Bach Artur is aláírja. A lap jobb felső sarkába ceruzával írt „Westend” bizonyára az 1877 októberében megnyitott Nyugati pályaudvar bal oldalán álló szállóra vonatkozik, mely a pályaudvarról kapja nevét, s ahol a rajz készülhet. [„*a silány Westend szálló épülete évtizedekig csorbította a grandiózus pályaudvar-épületnek az érkezési oldal felől mutatkozó látványát*”.]

Lásd OSZK Fond III/904/5.; közli Bodri Ferenc, Tiszatáj 1972. 8. sz. 33. (5. levél); Sipos, Tiszatáj 2008. 11. sz. 79.; Sipos 2011. 50–51. (= hasonmás), 533–534. (2144. levél)

Lásd még Nagy Levente, Artmagazin 2010. 6. sz. 60–63.; Nagy Levente, Artmagazin 2011. 2. sz. 58–60.;

http://www.artmagazin.hu/artmagazin_hirek/ivan_ez_csak_jo_a_moholy-eletmu_leg_elso_darabjai_a_beszelo_rajzos-szoveges_tabori_postai levelezolapok_i..1108.html#sthash.DbYYXVpR.dpuf;

http://artmagazin.hu/artmagazin_hirek/moholy-agy_laszlo_katonaevai_a_beszelo_rajzos-szoveges_tabori_postai levelezolapok_i..1229.html; a Westend szállóra: http://www.magyarszemle.hu/cikk/20040701_gustave_eiffel_dedunokai_a_nyugati_pal_yaudvaron

Vö. Sipos 2011. 534. (úgy véli, London egyik előkelő negyede nyomán Budapesten Westendnek nevezték „a Nyugati pályaudvar körüli részt, ahol 1923-ban megalakult [!] a West End Üzletházépítő Részvénytársaság”)

Budapest, 1918. április 10.

Paulay Erzsébet Babits-hoz intézett levelének helyes dátuma: ***Budapest, 1917. március 20. kedd előtt***

Vö. Sipos Lajos 2011. 57., 540–541. (2153. levél – a jelzet – OSZK Fond III/999. – Paulay Erzsébet 1919. április 10-én írt leveléé), 464.

1918. április 21.

Babits István Berezdovkából küldött német nyelvű soraiban megismétli, mennyire örül bátyja sikereinek, s minthogy rövid időn belül hazaérkezéssel számol, kéri Babitsot, érdeklődjön az egyetemen, hogy az ő hátralevő félévét is – amint a táborban hallja – elengedik-e (ha a tárgyakat felvette és járt az előadásokra). Találkozott a szomszédos táborból átjött Schützenbergerrel [!], aki Babits tanítványa volt, s Aladár egyik Kövér nevű barátjával. [Schützenberger Lajos Babits egykori tisztviselőtelepi tanítványa. – Babits István április 12-i nővérének írt levelében még azt kéri: „Misi írasson be engem az egyetemre, hogy az utolsó vizsgát engedjék el.”]

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény; közli Buda 2005. 524–525. (294. levél); Sipos 2011. 60–61., 545–546. (2159. levél)

Lásd még Babits István 1918. április 12-i levelét: Buda 2005. 523–524. (293. levél); Schützenberger Lajosra: ***1913. június 12.***

Vö. Sipos 2011. 545–546. (Buda 2005. hivatkozása Babits István április 12-i, nővérének szóló levele oldalszáma; Schütz[en]bergert ismeretlennek tekinti)

1918. április 25.

Hoffmann Edith a Szépművészeti Múzeum nyomtatott fejléces levélpapírjára írt rövid (igen kedves, de magázó hangvételű) levelében a Múzeum egyetlen egy William Blake-metszetéről és a Blake-ről szóló könyveikről tájékoztatja Babitsot. Kérdezi, vajon Babits a Múzeumban akarja-e átnézni a könyveket, vagy küldje a Nemzeti Múzeumba Feketéhez [Babits mindeneséhez, aki ott múzeumi altiszt], hogy továbbítsa neki, de megjegyzi, hogy „persze önző okokból” szeretné nála, a Szépművészetiben látni Babitsot.

Lásd OSZK Fond III/582/2.; Sipos 2011. 43–44., 527. (2133. levél)

Vö. Sipos 2011. 43–44., 527. (úgy véli, a katalógus nem közli, pedig az a 6799. tétel; 1918. március 25-re datálja)

Budapest, 1918. május 1. szerda

„Kedves Alikám Én pénteken este elutazom [Kolozsvárra három napra – ezt utóbb áthúzza]...” kezdettel küld (bizonyára mindenesével, Feketével) levelet Babits Komjáthy Aladárnak. Több dolgról akar beszélni vele: pénze felvétele dolgában, egy asztalos-, valamint egy Szabó Ervin által kínált állás ügyében. Kéri, Aladár csütörtökön este vagy péntek délben jöjjön be hozzá, s másnap [május 2-án], csütörtökön délben – mihelyt kinyitják az üzletet, ahonnan Aladár telefonálhat – hívja föl Babitsot a Baross kávéházban, hogy megbeszélhessék a találkozót. Ha a levél otthon éri, feltétlenül írásban közölje, mikor tud jönni, mert Fekete mindent elfelejt, vagy zavarosan mond el. Mellékelve küldi Hobsont [Komjáthy Aladár matematikai érdeklődésének ismeretében vélhető, hogy Babits Ernest William Hobson matematikus valamely könyvét küldi neki].

[A József körút 45. szám alatti Baross kávéház – melynek tulajdonosa German Jenő – „bal szélfogó asztala” egyik törzshelye Babitsnak, Kosztolányinak, Karinthynek és Móricznak is.]

Lásd Komjáthy Géza (Marl, Németország), fotókópiája: PIM Kézirattára V. 5456/1/8.; Sipos 2011. 63., 547–548. (2162. levél)

Vö. Sipos 2011. 547–548. (Budapest, 1918. május 2. előtt-re datálja; John Atkinson Hobson angol közgazdászt hivatkozva)

Budapest, 1918. május 2. csütörtök

A *Nyugat* nyomtatott fejléces levélpapírján a titkárnő, Havas Irén levelében értesíti Babitsot, miszerint a vonatuk másnap [május 3-án pénteken] este 9.30-kor indul a Nyugati pályaudvarról. 9 órakor valamennyien az I. osztályú váróteremben gyülekeznek. S örömmel értesíti (sic!), hogy Kosztolányi helyett Móricz Zsigmond utazik velük.

Lásd OSZK Fond III/1816/16.; Sipos 2011. 64., 548. (2163. levél), 461.

Vö. Sipos 2011. 548. (a május 4-i irodalmi estét úgy véli, hogy a Nőtisztviselők Országos Egyesületének Kolozsvári Csoportja rendezi, holott a kolozsvári napilap szerint a polgármester küld kocsit értük és a fogadóbizottságban sem szerepelnek a „Nőtisztviselők”; továbbá a szakirodalomban elsősorban Fenyő Miksa visszaemlékezése nyomán újra meg újra föltűnő kijelentésre alapozva Havas Irént Földi Mihály író későbbi feleségének tekinti, holott Buda 2000. 83. 185. lábjegyzete szerint ez igen valószínűtlen, mivel Földi 1926-ban Tsuk Jolyt veszi feleségül és haláláig vele él)

1918. május 24. után

„Kedves szeretett Mihályom! Ideje már, hogy egyszer megköszönjem annyi évnek változhatatlan barátságát, amelyet talán méltatlanul pazaroltál rám” – kezdi Komjáthy Aladár Babitsnak írt hosszú, önkínzó depresszióról árulkodó levelét. Úgy véli, akivé lett, akaratlanul csalódást okozott az őt a szellem és a szív emberének gondolva, szinte atyai szeretettel nevelő Babitsnak. Megvallja, „esténként vad és sötét nyugtalanság gyötri”, s a halál iszonyú hatalma ellen egyetlen védekezésnek azt látja, ha „izzó hévvel furjuk [!] magunkat a létbe”. Állandóan gyötrő betegségek kínozzák, amelyhez a ránehezülő szegénység társul. „Sokszor éjszakákon át nem alszom ha arra gondolok hogy már huszonnégy

éves [Komjáthy 1894. május 24-én született], de még semmi sem vagyok és még mindig kegyelemkenyéren élek.” A halálfélelem, a csüggedtség és remény között hányódó lélek önvallomását írja Babitsnak, s hálóját fejezi ki a neki nyújtott szeretetért és biztatásért. (A boríték hátoldalára Babits ceruzával jegyzi föl: „Szilasi 16–25. Rege u. 2.”)

Lásd OSZK Fond III/753/57.; Sipos 2011. 84–86., 565–566. (2188. levél), 475.

Vö. Sipos 2011. 565–566. (a III/735/57. jelzet bizonyára elírás; úgy véli, Babits *A „Fiamhoz”* című versét „1912 júniusában írt[a] és 1913-ban a NY-ban közzétett[e] – helyesen: keletkezése *Rákospalota, 1912*; befejezése *Budapest, 1913. június 24–26. körül*; megjelenése a *Nyugatban Budapest, 1915. november 16.*)

Budapest, 1918. május 25. szombat

Megjelenik Babits *Népköltészet*ről szóló értekezése. (Az 1915 végén–1916 elején egy két részből álló versmondó est második részéhez készült bevezető kisebb változtatásokkal megjelenő szövege.)

Lásd Pesti Napló 1918. máj. 25. 1–3.

Lásd még *1915 vége–1916 eleje*

Vö. Sipos 2011. 458. („nagy visszhangja volt a Schöpflin Aladár tanulmányára reflektáló *Népköltészet* című írásnak”)

Budapest, 1918. május 31. péntek

Babits Rédey Tivadar meghívására küld pár soros válaszlevelet: délutánra egy írógépest vár, akinek „egy egészen sürgős munkát” akar tollba mondani. Nem bizonyos, hogy készen lesznek arra az időre, hogy a teájukról még ne késsen el, sőt valószínűleg késő esti dolgozniuk kell, ezért szíves meghívásukat kénytelen lemondani. Előző nap nem tudta Rédey-t értesíteni, „mert ünnep volt” [bizonyára

utalás a május 30-án estig még Budapesten tartózkodó Tessitori Nóráékkal való búcsú-találkozásra].

Lásd MTAK Ms 4539/49.; Sipos 2011. 89., 569. (2193. levél); P. Földes Anna, Irodalomtörténeti Közlemények 2012. 4. sz. 394.

Lásd még *Budapest, 1918. május 29.*

Vö. Sipos 2011. 569. (1918. május 30-ra datálja, noha Babits soraiból nyilvánvaló, hogy az aznapi teázást kénytelen lemondani)

1918. június 7. előtt és június 7.

Révész Géza készülő tanulmányához (valószínűleg *A tehetség korai felismerése* című 1918-ban megjelenő könyvéhez) levélben kérhet Babitstól adatokat olyan írókról-költőkről, akik nagyon fiatalon alkottak jelentős műveket.

Lásd Babits válaszelevelét: Gábor Éva, Irodalomtörténet 1984. 3. sz. 748–752.

Lásd még Péter László, Irodalomtörténet 1985. 3. sz. 615–616.; *1918. július 2.*

Babits válaszol Révész Géza kérésére, megemlítvén, hogy „az adatok nem voltak kezemnél”, s hogy „Ma pedig el kell utaznom...”: szerinte, bár bajos általános törvényt fölállítani, a költői képesség leggyakrabban 22-25 év között vagy korábban jelentkezik teljes erejében (például ifj. Békássy Ferencről, a 22 évesen a harctéren elesett költőről ír elismerően). Ha hiányosan is, listát állít össze a magyar és világirodalom olyan alkotóiból, akik fiatalon alkottak jelentős műveket (a külföldiek közül jegyzetében angol költőket említ legnagyobb számban: Milton, Shakespeare, valamint Dante, Rimbaud, Musset; a magyarok között Petőfi, Csokonai és Eötvös neve szerepel), sőt magát is, mint a *Levelek Iris koszorújából* költőjét, közéjük, az ifjan alkotók közé sorolja.

Lásd Gábor Éva, Irodalomtörténet 1984. 3. sz. 748–752. (helytelen jegyzetei: 746–747.!); Péter László, Irodalomtörténet 1985. 3. sz. 615–617. (A közlés helytelen jegyzeteit helyesbíti)

Lásd még **1918. július 2.**

Vö. Sipos 2011. 588. (2220. és 2222. levél – 1918. július 2. előtt-re és 1918. július 2-re datálja – nem jelzi sem Gábor Éva, sem Péter László írását)

1918. június 10.

Molnár Ákos névjegykártyáján köszöni meg Babits „nagybecsü kritikáját”. A kéziratért kereste a Szabóky utcában [Babits 1912 novemberétől 1916 májusáig lakik itt!], a *Nyugat*nál és a Centrálban; kéri, hagyja a kéziratot a „személyzetnél”.

Lásd OSZK Fond III/906/3.; Sipos 2011. 102., 577–578. (2204. levél), 457.

Vö. Sipos 2011. 578. (úgy véli, a Centrál „kávéház az *V. kerületben*, az egykori Egyetem [ma: Károlyi Mihály] utca *9.-ben* nyílt meg 1887-ben” – helyesen: a Központi/Centrál kávéházat a *IV. kerület Egyetem utca 1. szám* alatt a neves kávé, Seemann Károly 1885-ben alapítja, s veje, Frankl Bertalan részére rendezi be, aki 1887-ben nyitja meg – **1912. április 18. csütörtök; Budapest, 1919 őszétől–telétől**)

1918. június 27. előtt és június 27.

Babits kártyát küld Olaszországban katonáskodó Kovács László barátjának, melyben valószínűleg biztosítja őt írásai – novellái, regénye (?) – értékes voltáról.

Kovács László „Jun. 27. 10 perccel éjfél előtt egy elhagyott olasz kavernában” megkapva Babits kártyáját, saját bevallása szerint a háborúban „agyonhajszolt idegek részegsége” diktálta „homályos és szenvedélyes” levelet küld barátjának, melyben – akárcsak sorstársainak többsége – az irodalom, az írás menedékébe kapaszkodik: „Hát mégis volna olyan okos ember is, ki valami értéket tulajdonít írásaimnak?” Fölidézi az előző éjszaka rettenetét,

az ötórás pergőtűzet, s hogy egy gránát két lépésre tőle összetépte legkedvesebb „zugsführerét”, aki kutyahúséggel tartott ki mellette. A gyermekkorából fakadó írni akarásról, az elismerésre való szomorú áhítozásáról, a tehetségtelenség vergődő érzéséről vall, s arról is, hogy két esztendeje, amikor a Grünwald Szanatóriumban fölébredt, sírva hajtogatta, miért nem hagyták meghalni. A mostani vívódó „kondottieri” [*latin* zsoldos] életébe Babits levelezőlapja hoz jóleső érzést, belőle „kis jóakarattal kivehetek annyit, hogy mégis van bennem valami és hozzáértő elismerésére is számíthatok”. Fölidézi, hogy Babits a szekszárdi szőlők között neki olvassa fel *A gólyakalifát*, a *Vihart* és Dante sok énekét. Ha regénye kiadásának dolgában Babits tehet valamit, hálás köszönettel fogadja.

(A 2. fólió rektójára Babits ceruzával jegyzi föl: „oblt. Kovács László Feldp. No. 288. I. R. 49. VII. K.”)

Lásd OSZK Fond III/791/36.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 98–100., 326–327. (1950. levél), 202. (az 1952. levélre hivatkozás bizonyára elírás), 204.

Lásd még a levélben említett *két évvel korábbi* Grünwald szanatóriumi utalásra: Kelemen Imre Babits Istvánnak a frontra küldött 1916. augusztus 7-i levelezőlapját: WMMM Kéziratgyűjtemény; Buda 1996. 344–345. (204. levél) („Kovács Lacit állítólag itt Pesten megoperálták.”)

Vö. Majoros/Tompa/Tóth 2011. 326. (1917. június 27-re datálja, holott Kovács László 1917. július 4-én aláírja azt a képeslapot, melyet Dienesék, Komjáthy Aladár és Babits küldenek Bécsből Szilasi Vilmosnak, tehát ekkor nemigen lehet az olasz fronton); Sipos 2011. 474. (Majoros/Tompa/Tóth 2011-re hivatkozva 1917. június 17-re keltezi)

1918. június vége, július eleje

Babits nem tud elmenni a Budai Színkörbe megnézni Nagy Ilonkának [Tessitori Nóra sógornőjének] föllépését, de az előadás előtt sürgőnyt küld neki.

[A budai nyári színházat 1838-ban Nötzl Fülöp temesvári és nagyszzebeni német színingazgató teremti meg, s 1843-ig a Fő utca

341. szám alatti Osztrák Császárhoz címzett fogadóban játszik társulatával. 1843-ban Nötzl társul Huber Ignáccal, és egy faépületet emelnek a színház számára a Horváth-kertben. 1870-ig németül játszanak, 1861-ben magyar nyelvű előadásokkal kísérleteznek. 1883-ban, majd 1888-tól 1915-ig Krecsányi Ignác igazgatja, 1915-től Sebestyén Géza veszi át a színházat, mely lebontásáig, 1915–1937 között Budai Színkör néven működik.]

Lásd Nagy Ilonka szeptember 10-i válaszlevelét: OSZK Fond III/936/1.; Babits és Tessitori 1983. 67.

Lásd még [Magyar Színházművészeti Lexikon / Budai Színkör](http://mek.oszk.hu/02100/02139/html/sz02/730.html)
mek.oszk.hu/02100/02139/html/sz02/730.html

Vö. Sipos 2011. 575. (2199. levél jegyzetében – úgy véli, a Budai Színkör 1913-ban nyílik meg)

1918. július 2.

A filozófus-pszichológus egyetemi tanár, Révész Géza névjegykártyáján köszöni meg Babits levelét és azt a fáradságot, melyet az adatok felkutatására fordított. Egy része az adatoknak a Babits által ismert közleményben előfordult, nagyobbik részét a dolgozat „német redaktiójánál” fel fogja használni. [Révész bizonyára *A tehetség korai felismerése* című 1918-ban megjelenő könyvéhez kér Babitstól adatokat a fiatalon jelentős művekkel jelentkező alkotókról.]

Lásd OSZK Fond III/1075/2.; Sipos 2011. 113., 588–589. (2222. levél)

Lásd még **1918. június 7. előtt és június 7.**

Vö. Sipos 2011. 588. (2220. és 2222. levél – 1918. július 2. előtt és 1918. július 2. – nem jelezve sem Gábor Éva, sem Péter László írását, úgy véli: „*a fáradságot, melyet az adatok felkutatására fordított* – nem tudható, miről van szó”; „*nagyobbik részét a dolgozat német redaktiójánál fel fogom használni* – nem ismeretes a dolgozat címe, témája”)

Budapest, 1918. július 3.

Szabó Ervin s. k. aláírással gépelt meghívót küld Babitsnak a *Világ* tárcasorozata munkatársainak 8-án, hétfőn délután 6 órakor a Központi Kávéház (Egyetem utca 1.) külön helyiségében tartandó összejövetelre.

Lásd OSZK Fond III/1163/3.; Gál István, Jelenkor 1968. 11. sz. 1012.; Gál István 1973. 103. (9. levél); Sipos 2011. 113., 589. (2223. levél)

Vö. Sipos 2011. 589. (a jelzet: III/1463/3. bizonyára elírás)

Budapest, 1918. július 5.

Az *Új Nemzedék* nyomtatott fejléces levélpapírján Roboz Imre küld levelet Babitsnak, melyben tudatja, hogy a következő heti számban *Állami pénzt az íróknak* című cikk folytatásaként néhány hozzászólást közöl, kéri, Babits állásfoglalását – mely sokat használna az ügynek – vasárnapig [július 7-ig] küldje el a szerkesztőségnek. [Babits elküldi pársoros véleményét, mely a július 18-i számban jelenik meg.]

Lásd OSZK Fond III/1578/22.; Sipos 2011. 114., 590–591. (2224. levél)

Lásd még **Budapest, 1918. július 18.**

Vö. Sipos 2011. 590. (a jelzet: III/1576/22. bizonyára elírás)

1918. július 16.

Hirdetik Ódry Árpád tervezett előadóestélyét, amelyet Babits vezet be: „Október 5-i Zeneakadémiabeli estéjükön Ódry Árpád és Babits Mihály a Nyugat régibb elismert íróin kívül legfiatalabb nemzedékének munkáit is bemutatják. Jegyeket (3-30 K-ig) már most elad kiadóhivatalunk (VII., Vilmos császár út 51. III.), hogy elsősorban előfizetőink vehessenek, kiknek két jegy féláron jár.”

A *Nyugat* kiadásában (a Pallas Rt. nyomdájának gondozásában) Falus Elek címlapjával megjelenik Babits *Herceg, hátha megjön a tél is!* című verseskötete második kiadásban; melyet csupán egyetlen méltatás fogad Reményik Sándor tollából.)

Babits nekrológja búcsúztatja *Lévay* Józsefet, a Petőfi-, Arany-kortárs „szerényebb bárd”-ot.

A *Nyugat hírei* is előrejelzi Ódry Árpád október 5-i előadóját, melyen Ódry és Babits a legfiatalabb nemzedék munkáiból is ad ízelítőt.

Lásd *Nyugat* 1918. II. júl. 16. 14. sz. címlapverző; számozatlan előlap; 163–164.

Lásd még *Herceg, hátha megjön a tél is!*: Reményik Sándor, Erdélyi Szemle 1918. okt. 13–20. 24. sz. 54–57.; **1919. január 16.**; Buda, Irodalomtörténeti Közlemények 1997. 5–6. sz. 608., 625.; Buda 2000. 199.

Vö. Sipos 2011. 458. („1918 szeptemberében [!] megjelent a *Herceg, hátha megjön a tél is!* második kiadása”)

1918. július 22.

Ifj. Gaál Mózes, minthogy Komjáthy Aladártól több levelére nem jött válasz, Babitsnak küld képeslapot. Badacsonyan tartózkodik, s szeretné tudni, hogy vannak. Kéri, Babits írja meg, hol tölti a nyarat és milyen az egészsége. A *Recitativ* ott vidéken is hódít, fiatal nők viszik magukkal a strandra – számol be kedves-hízelgően Babits verseskötetének sikeréről.

Lásd OSZK Fond III/476/10.; Sipos 2011. 123., 599. (2237. levél – „1916. április 30-án jelent meg BM *Recitativ* című verseskötete” – *Nyugat* 1916. I. ápr. 16. 8. sz. 502.: „Lapunk kiadásában e héten jelenik meg Babits Mihály *Recitativ* c. verseskönyve K 4.50 áron”: ***Budapest, 1916. április 16-i hét***)

Vö. Sipos 2011. 599. („1916. április 30-án jelent meg BM *Recitativ* című verseskötete” – *Nyugat* 1916. I. ápr. 16. 8. sz. 502.: „Lapunk kiadásában e

héten jelenik meg Babits Mihály Recitativ c. verseskönyve K 4.50 áron”, a megjelenés pontos ideje: **Budapest, 1916. április 16-i hét)**

1918. július 28.

Szabó Ervin újabb levelet küld Sárszentágotáról Babitsnak, melyben tudatja: „én hétfőn hazautazom (még mindig kissé nyavalyásán): arra kérlek, mondd meg Aladárnak, keressen föl kedden az összes iratokkal. De nem d.u. 5-ig, mert akkor az orvosnál leszek, hanem vagy d.e. vagy 5-1/2 6 után.” Együtt érzően érdeklődik, vajon nem izgatta-e fel „szegény fiút nagyon az apja esete”.

[Szabó Ervin bizonyára Babitstól vagy magától Komjáthy Aladártól értesülhet az apa betegségéről, aki 1919-ben meg is hal. Komjáthy apját elsirató versének egy része utalhat Szabó Ervin megjegyzésére: „Szomorú, kinek ősz fejére / örültség fon bús koszorút / s legyőzhetetlen zord borút / borít a végzet életére”.]

Lásd OSZK Fond III/1163/5; Gál István, Jelenkor 1968. 11. sz. 1012.; Gál István 1973. 104. (11. levél); Sipos 2011. 128., 603. (2243. levél)

Lásd még Komjáthy Aladár apjának halálára írt versét: „...*Futásomat elvégeztem...*” Apám emlékének. †1919. dec. 13. Nyugat 1920. I. március, 5–6. sz. 292–294.

Vö. Sipos 2011. 603. (Komjáthy Aladár apjának betegségére úgy véli, „nincs adat”.)

1918. augusztus 10.

Kelemen Imréné Babitsnak Szekszárdról küldött levele helyes dátuma: **1916. augusztus 10.**

Lásd OSZK Fond III/1729/61.; Fodor/Topolay 2008. 182., 398. (1761. levél)

Vö. Sipos 2011. 135–136., 610–611. (2255. levél – Szekszárd, 1918. augusztus 10.)

1918. augusztus 25.

Kovács László talán már Olaszországból küld levelezőlapot Babitsnak, melyen panaszolja: „a bécsi utam nem sült el. Megint itt vagyok azokon az utálatos hegyeken”. Beszámol arról, hogy szabadságáról visszatérve „igen heves láz” verte le a lábáról, még most is jobbára fekszik a trénnél [trén *francia–német* ’hadtáp, utánpótlás]. „De tovább nem eresztenek, mert hát minden csöpp vérre szükségük van.” Finoman szemrehányást tesz Babitsnak: „csak mégsem jöttél ki a multkor?! Én ezt előre tudtam.” [Kovács László szinte valamennyi korábbi lapján hívja Babitsot, látogassa meg őt Bécsben.] „Az a bizonyos novellád, a »dezentur« [*A dezentor*] igen intelligens embereknek nagyon tetszett” – közli a háborús időben bámulatos jól értesültséggel (hiszen a novella augusztus 11-én jelenik meg).

Lásd OSZK Fond III/791/22.; Sipos 2011. 137., 612. (2258. levél), 474.

Lásd még **1917. február előtt; 1917. szeptember 30.; 1917. november 3.; 1918. augusztus 11.**

Vö. Sipos 2011. 612. (a Babits-novella címe: *A dezertor* [!] bizonyára elírás)

1918. augusztus 30.

Ifj. Gál Mózes Babitsnak Badacsonyszőlőhegyről küldött levele helyes dátuma: **1916. augusztus 30.**

Lásd OSZK Fond III/476/15.; Buda 2005. 24–25., 53. 88. lábjegyzet; Fodor/Topolay 2008. 192., 405. (1774. levél), 237.

Vö. Sipos 2011. 141–142., 615–616. (2263. levél – **1918. augusztus 30-ra** datálja és kiadatatlannak tekinti)

1918. szeptember előtt

Babits névjegykártya kíséretében küld két verset Hatvany Lajosnak. [Föltehetőleg az *Eszendő* szeptemberi számában megjelenő *Settecento* és *Oggi* című költeményeit.]

Lásd MTAK Ms 376/19.; Sipos 2011. 143., 617–618. (2267. levél)

Vö. Sipos 2011. 618. (a Babits-verseket versfordításoknak tekinti)

1918. szeptember 3. előtt és szeptember 3–4.

Babits „hatósági orvosi bizonyítvánnyal felszerelt” nyugdíjazási kérvényt nyújt be a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumnak, melyet Finály Gábornak, a Munkácsy utcai gimnázium igazgatójának küld el, aki névjegykártyájára írt soraiban közli, hogy azt még aznap elintézi, s másnap postára adja. Jobbulást kíván Babitsnak. [A kérvény – melyhez „Középiskolai tanári minősítvény táblázat”-ot csatolnak, s amelyhez Finály október 16-án még három hiányzó iratot reklamál – elbírálása végül hónapokba telik, Babits azonban addig már nem tanít.]

Lásd OSZK Fond III/1894/16.; Éder 1966. 270.; Sipos 2003. 74., 210.; Sipos 2011. 144., 619. (2270. levél)

Lásd még *Budapest, 1918. október 16.*; Éder 1966. 270.; Kardos Pál 1972. 221.; Rába 1983. 316–317.

Vö. Sipos 2011. 619. (úgy véli, Finály Környéről küldi a névjegyre írt üzenetet, ami a tartalom miatt aligha elképzelhető, ráadásul Környén Komjáthy Aladár tartózkodik ekkor)

1918. szeptember 5. előtt és után

Hatvany Lajos újabb pár sorban érdeklődik, Babits aznap este hol találkozik „Schöpflin Úrral”, mert szívesen menne le értük [bizonyára budai palotájából], s azután együtt utazhatnának. Kérdezi, hová menjen 7-re, a Centrálba vagy a Reviczky utcába.

„Rendelkezzék fölöttem” – teszi hozzá nagyvonalúan, s tudakolja, hova küldhet értesítést Schöpflinnek.

Lásd OSZK Fond III/557/6.; Sipos 2011. 145., 620–621. (2272. levél)

Vö. Sipos 2011. 621. („BM 1916. május végén, június elején költözött a Szabóky [ma Bíró Lajos] utca 54. sz. házból a Kálvin térről nyíló [!], VIII. kerületi Reviczky utca 7. sz. házba” – pontosabban: Babits 1916. május 2-án költözik: **Budapest, 1916. május 2.–1931. április 28-ig**)

1918. szeptember 10.

Nagy Ilonka [Tessitori Nóra sógornője] Kolozsvárról írt levelében megköszöni Babitsnak a küldött fényképet. Nyári tartózkodási helyét nem tudva, szeptemberre halasztotta a köszönőlevelet. Külön örült, hogy a kép nagy méretű. Sajnálja, hogy Babits nem lehetett jelen fellépésén [a Budai Színkörben], de az előadás előtt megkapta sürgönyét, amely némi vigaszt nyújtott neki. Beszámol arról, hogy Ambrus Zoltán milyen véleménnyel van tehetségéről, s a nehézségekről is, ha budapesti színésznő akar lenni. Úgy hallja, hogy az ősz folyamán ismét lesz *Nyugat*-est Kolozsvárt (Ódry Árpád és Babits szereplésével), s akkor újra találkozhat Babitscsal. (A 3. főlíó rektóján és verzóján Török Sophie tinta- és ceruzairású rájegyzései.)

Lásd OSZK Fond III/936/1.; Babits és Tessitori 1983. 65–71., 295–296. (8. levél); Sipos 2011. 146–148., 622–623. (2275. levél)

Vö. Sipos 2011. 462. (tévesen a 2175. levélre hivatkozik ennek a levélnek kapcsán)

Szekszárd, 1918. szeptember 21. körül

„Most kezdem egy kicsit összeszedni magam” – írja Babits Szekszárdról Schöpflin Aladárnak küldött soraiban [melyek – a tartalomból következtetve – föltehetőleg keresztezik egymást Schöpflin szeptember 21-én kelt levelével]. Utolsó találkozásukkor,

az Ódry Árpáddal folytatott kimerítő megbeszélés után olyan rosszullet fogta el, hogy le kellett feküdnie, a másnapi – amúgy rövid és kényelmes – utazás is kimerítette. Szekszárdon nyomban kifeküdt egy tábori ágyon a napra, és egész nap ott pihent. Etetik, hizlalják, így a kezdeti gyengeség múlóban van, olyannyira, hogy lassan már dolgozni is kezd. Köszöni Schöpflinnek betegsége idején iránta mutatott figyelmét. Beszámol arról, hogy nyugdíjaztatása érdekében Ignotusnak küldött levelében kérte, beszéljen Friedmann-nal, Szilasinak pedig megírta, hogy Blum doktort értesítse. Szeretné az ügyet az októberi Ódry-est előtt elintézni, erre azonban aligha van remény. Megemlíti, hogy Fenyőtől Svájcból érkezett levelezőlap, s hogy Szabó Ervin is írt neki, amiből arra következtet, hogy jobban van [sajnos a következtetés tévesnek bizonyul]. „Nekem ez a betegség most nagyon rosszkor jött; drága időtől fosztott meg, és sok mindenben megakadályozott. Most, utólag, egészen el vagyok keseredve miatta” – panasolja, talán föl sem fogva, milyen szerencsésen léal ki súlyos betegségéből. Érdeklődik a *Nyugat Iskolája* programjáról, sajnálja, hogy nem segíthet Schöpflinnek, de ígéri: „október elsejétől már rendelkezésedre állok”. Megkésve bár, közli előadása címét: *A filozófia a mai kultúrában*, mindazonáltal rábízza az esetleges változtatást Schöpflinre. „Október első napjaiban Pesten leszek” – zárja szokatlanul hosszú levelét.

Lásd OSZK Levelestár/5.; Sipos 2011. 155–156., 631–632. (2287. levél – 1918. szeptember 21. előtt), 434.

Lásd még a „*Nyugat Iskolája*”-ra: **1918. szeptember 16.**

Vö. Sipos 2011. 632. (az október 5-re tervezett Ódry-est „okt. 1-jére” datálása bizonyára elírás)

Budapest, 1918. október 5.

A Révai Testvérek Irodalmi Intézet Babitshoz intézett levelének helyes dátuma: **Budapest, 1912. október 5.**

Lásd OSZK Fond III/1858/2.; Sáli 2003. 195–196., 456. (1152. levél)

Vö. Sipos 2011. 174–175., 647–648. (2307. levél – Budapest, 1918. október 5-re datálja, noha jelzi, hogy a levelet Rákospalotára címzik; a téves dátum és a hiányos jelzet okán úgy véli, a kézirat-katalógus nem jelzi)

1918. október 5.

Tabéry Géza Békéscsabáról küldi újabb levelét Babitsnak, emlékeztetve előző heti soraira, melyben az október 13-i Szegeden tartandó [*A Holnap* tizedik évfordulóját ünneplő] matinéra hívta. Tudatja, hogy közbejött akadályok miatt a matinét későbbre halasztják. Kéri, Babits ne feledkezzen meg a *Fortissimo* című versének elküldéséről.

Lásd OSZK Fond III/1264/2.; (Sipos) 2000. 283.; Sipos 2011. 175., 648. (2308. levél)

Lásd még Tabéry Géza 1918. szeptember 28-i levelét: OSZK Fond III/1264/1., 8.

Vö. Sipos 2011. 648. (bár jelzi Tabéry Babitsnak Budapestről írt előző levelét, a Szegeden tartandó matinét tévesen a *Nyugat*-matinéival azonosítja)

1918. október 10.

(f. e.) szignóval [Farkas Emőd ?] ismertetését közlik *Dante komédiája 1. A Pokol* című művének a Révai „másodkiadás”-ában megjelent Babits-fordításáról.

Lásd Budapest 1918. okt. 10. 237. sz. 6.

Vö. Sipos 2011. 458. („decemberben [! jelenik meg] a *Pokol* második kiadása”)

Budapest, 1918. október 12.

A *Nyugat* titkára, Havas Irén két rövid levélüzenetet küld Babitsnak, bizonyára küldönc útján: az elsőhöz mellékeli az Ódry-estén tartott felolvasása tiszteletdíját és tudatja, hogy a szegedi felolvasást a másnapi [október 13-i] székfoglaló miatt október 19-re halasztják, továbbá Fenyő Miksa nevében két belépőjegyet kér a Petőfi Társaság ülésére. A második, névjegyre írt üzenet a Szegedről kapott telefonértesítést továbbítja: az estét a [spanyolnátha-] járvány miatt betiltják.

Lásd OSZK Fond III/1816/45., 46.; Sipos 2011. 177–178., 651–652. (2313., 2314. levél), 460.

Vö. Sipos 2011. 178–179., 651–652. (mindkét levélüzenetet érthetetlen módon 1918. október 12. után-ra datálja)

1918. október 14.

Stefan J. Klein Davos-Platzból küldött német nyelvű táviratban értesíti Babitsot, hogy a Wolff Verlag elfogadta *A gólyakalifát*; s további prózakötet lehetőségére kér azonnal választ.

Lásd OSZK Fond III/735/3/a; Sipos 2011. 179., 653. (2316. levél)

Lásd még *1918. szeptember 19.*; *1919. október 4. után*

Vö. Sipos 2011. 179., 653. (a távirat német szövegének téves fordítását adja)

Budapest, 1918. október 14.

Zempléni Árpád „Zempléni Táltos” aláírással küldi levelét: sajnálja, hogy Babits levelezőlapja szerint Dante ördögei nem esznek, az ő észt ördöge „még halat is lop, ha éhes”. Mellékeli [Jászay-Horváth] Elemér tagajánlását a Petőfi Társaságba, s kéri, Babits vagy írja alá és írassa alá másokkal is, vagy ha másféle ajánlást talál jónak, „kanyarítson” egy másikat. Tudatja: „Dantédát [*Isteni Színjáték A Pokol* változatlan utánnomását] megvettem a minap. Papirosa

bizony rossz, de hát azért majd csak átböngésem lassacskán, a nyomás tisztességes lévén. Fordításod irigylésre méltóan jó. Igazi dantei hangú és hangulatú. Igyekezzél befejezni addig, míg teljes erődben vagy.” Maga is szerette volna a *Poklot* átültetni, „de hát nem kálvinistának való biz az” – teszi hozzá.

Lásd OSZK Fond III/1397/2.; Sipos 2011. 179–180., 653–654. (2317. levél), 450.

Lásd még *A Pokol: 1918. augusztus 3.; 1918. augusztus 3. után, ősz; 1918. október 10.; Purgatórium: Budapest, 1918. november 24.*; megjelenésére: Komjáthy Aladár és Babits Szekszárdra 1920. június 25. után küldött levelét: WMMM Kéziratgyűjtemény 76.3.4.; *Paradicsom*: Szabó Lőrinc Hatvany Lajosnak 1923. február 25-én írott levele: *Levelek Hatvany Lajoshoz*. 1967. 278.

Vö. Sipos 2011. 654. (A *Purgatórium* megjelenését 1920. augusztus első felére datálja, Komjáthy levele szerint azonban a fordítás már június 25. körül kijön a nyomdából; a *Paradicsom*ét pedig 1922 végére, noha az csak ***Budapest, 1923. február 25. előtt néhány nappal*** jelenik meg)

Budapest, 1918. október 24–30.

Október 24-én, Budapesten megalakul a Nemzeti Tanács, majd 30-án győz az őszirózsás forradalom. A nagy zűrzavarban, a következő napon, a Károlyi gróf miniszterelnök vezetésével megalakuló kormány még feleskuszik a királyra. Napok kérdése a teljes káosz.

Babitsot a Nemzeti Tanács közoktatásügyi szaktanácsának tagjává választják.

Keresztury Dezső szerint Babitsot „[e]lvi szépségű liberalizmusa, eszmei tisztaságú szociális lelkiismerete, lángoló békevágya és elfojthatatlan kísérletező, vállalkozó kedve” juttatja el a polgári forradalom elfogadásáig.

Lásd Éder 1966. 269–270.; Keresztury 1970. 374.; Magyar történelmi kronológia 429.

Lásd még Gondolat, 1920. aug. 5. 5–7.; Sipos 2011. 662. (2329. levél jegyzetében)

Vö. Sipos 2011. 671. (2343. levél jegyzetében 1918. október 26-ra datálja a Nemzeti Tanács megalakulását)

A polgári forradalom hónapjaiban (s a rákövetkező években) a politika egyik kulcskérdése a királyhoz, a királysághoz való viszony. Legitimisták, szabad királyválasztók, köztársaságpártiak hadakoznak egymással. Meglepően hangzik, de 1918. október végén még csak kevesen akarják kikiáltani a köztársaságot. Sem a Nemzeti Tanács, sem Károlyi Mihály nem akarja megszüntetni a királyságot. A szociáldemokraták azonban igen, s a független értelmiségiek közül is sokan.

Babits – minden bizonnyal a Petőfi Társaságban tett október 28-i közgyűlési felszólalásával egy időben – a belpolitikai válság tetőzésekor – szenvedélyes hangú röpirat összeállításán dolgozik, ebben, az *Éljen a köztársaság! [Testvérek! A magyar nép kívánja szabadságát!...]* című kiáltványban szenvedélyesen foglal állást a respublika mellett (Petőfi *Készülj, hazám* című versének gondolatmenetét is követve): „Magyarország csak átokkal, gyűlölettel tartozik a Habsburgoknak. [...] A magyar történet tele van rettenetes tetteik emlékével. Legjobbainkat kivégezték mint bűnösöket. Zrinyinek, Frangepánnak, Martinovicsnak, az aradi vértanúknak vére ellenük kiáltson az égre! [...] Le a született és fizetett népgyilkosokkal! Éljen a Köztársaság! Amíg király lesz, mindig lesz háború!” (A gépiratos tisztázaton autográf ceruzairású javítások, áthúzásokkal, idegen kéztől származó nyomdai utasításokkal.)

Lásd g = OSZK Fond III/1563/38.; OSZK Analekta III/1513. (egyfóliós lapkivágat Török Sophie javításával); (szövegét a hagyatékból, a Török Sophie által megtalált kéziratból) közli Irodalom-tudomány 1946. május, 4. sz. 1.; Ungvári, Irodalomtörténeti Közlemények 1959. 2. sz. 239–240.; Kardos Pál 1972. 237.; Sipos 1976. 27–28.; História 1978. 1. sz. 17.; Gál István,

Irodalomtörténeti Közlemények 1976. 4. sz. 529. (1918. november és 1919. február közé datálja); Babus Antal, Új Forrás 2002. 4. sz. (április) www.jamk.hu/ujforras/0204_06.htm; Sipos 2003. 80.; Sipos 2011. 439. (1918. október 25. előtt)

Lásd még **1918. október 29.**

Vö. Sipos 2011. 439. (Babits szövegét Ungvári 1959-es közlésére téves, 248-as lapszám-jelöléssel hivatkozva idézi)

1918. október 29.

Ifj. Leopold Lajos táviratában Babitsnak egy nappal korábbi, Petőfi Társaság-beli szerepléséhez, az ott történt eseményekben vitt szerepéhez gratulál: „...abban az órában midőn Te a Petőfi Társaságban én Tolnavármegye öreg székházában tettem hitvallást a nemzeti tanács mellett a megifjuló közös szülőföldről testvéri kézzszorítást küld: ifj. Leopold Lajos”.

[Leopold október 28-án Szekszárdon a vármegyei közgyűlésen vesz részt, a két nappal későbbi gyűlésen kezdeményezi, hogy Németország és a Monarchia közelgő veresége kapcsán jelentkező németellenes megnyilvánulásokkal szemben a vármegye nyilvánítsa ki a német nép iránti szimpátiáját. (Leopold indítványát a helyi Nemzeti Tanács, illetve a 48-as függetlenségi párt prominensei félreértelmezik, és „a német szövetségnek zengett dicshimnusz” minősítve novemberben új főispán-kormánybiztos kinevezését kéri a belügyminisztertől.) Ifj. Leopold Lajos tevékeny részt vállal a polgári demokratikus erők oldalán: az első világháború alatt a Vöröskereszt Egyesületben végzett munkájának tapasztalataira támaszkodva először Károly Mihályné mellett 1918. december 6-tól kormánybiztos-helyettes, majd annak lemondása után kormánybiztos a Vöröskeresztnél, erről a hivataláról 1919. március 21. előtt pár nappal mond le.]

Lásd OSZK Fond III/835.; Csekő Ernő, Múlt és Jövő 2006. 2. sz. 43.

http://www.multesjovo.hu/en/aitdownloadablefiles/download/aitfile/aitfile_id/701/; Sipos 2011. 184., 656. (2321. levél), 451.

Vö. Sipos 2011. 656. (úgy véli, „Leopold Lajos 1918 őszén nem viselt hivatalt, a gazdálkodással volt elfoglalva”)

1918. október

Babits Baumgarten Ferencnek küldött levelében szabadkozik: nyáron betegeskedett, úgyszólván semmit sem tudott csinálni. „Most kezdek megint abba a helyzetbe jönni hogy dolgozni tudok; de a felhalmozódott muszájmunkák még eddig nem engedték hogy a magam kedvére dolgozzam.” Baumgarten könyvének ismertetését reméli, hogy a *Nyugat* valamelyik novemberi számára elkészítheti [a kritikát azonban elsodorják az ősztől gyorsan változó politikai események]. A *Neue Rundschau* októberi számát még nem látta, mert mostanáig vidéken volt [Babits szeptemberben, október elejéig Szekszárdon gyengélkedik]. Baumgarten előző levelének kérdésére közli, hogy az *Irodalmi problémák* óta „önálló és eredeti” könyve nem, csupán régebbi könyveinek új kiadásai és fordítás jelent meg, de több kötetet készül egyszerre átadni a kiadójának. Érdeklődik, mikor találkozhatnak személyesen, ami Baumgarten előző pesti látogatásakor elmaradt.

Lásd OSZK Fond III/145/287/1. (az 1. fólió rektóján ismeretlen ceruzairású rájegyzése); Téglás, Dunatáj 1999. március, 40–52.; Téglás 2003. 60–61. (8. levél); Sipos 2011. 185., 657–658. (2323. levél – 1918. október vége–november eleje), 473.

Lásd még Téglás János: „a nagyvilág fáradt zarándoka”, *Baumgarten Ferenc élete*. (előadás) mta.hu/fileadmin/I_osztaly/eloadastar/teglas_babits.doc

Vö. Sipos 2011. 657. (egy téves levéldatálás nyomán úgy véli, Babits „szept. utolsó és okt. első napjaiban az Isteni Színháték második részét, a Purgatóriumot imprimálta” – a *Purgatórium* csak 1920. június 25. körül jelenik meg Komjáthy Aladár és Babits Szekszárdra 1920. június 25. után küldött levele [WMMM Kéziratgyűjtemény 76.3.4.] szerint)

Budapest, 1918. november 10. vasárnap

Délelőtt rendkívüli zárt közgyűlést tartanak a Petőfi Társaságban; lemond az elnökségről Herczeg Ferenc és a tisztikar. A fiatal írói gárda nevében felszólal Móricz, Peterdi Andor és Babits (aki a kialakult vita során hangsúlyozza, hogy nem Herczeg Ferenc személye az elnökváltozás oka): úgy véli, a társaság nem Petőfi szellemében cselekszik, amikor a fiatalabb írói társakat csak vonakodva vagy egyáltalán nem fogadja be. A felszólalók egyike a Petőfi Társaságot üres pohárhoz hasonlítja, s fiatal borhoz a „kívül rekedt” írókat, felvetve, hogyha nem hozzák be kintről a bort, maguk keresnek majd új poharat a meglévőhöz – idézi a *Pesti Hírlap* cikke. Pap Zoltán indítványára a lemondottak visszalépnek. Hubai Jenő indítványozza, „szerkesszenek egy az egész világhoz szóló kiáltványt, amelyben Magyarország területi integritásának megvédését kérik és a kiáltvány megszövegezésével Babits Mihályt bízzák meg”.

Babits egyike azoknak, akik sürgetik, hogy vegyenek fel új írókat, nyissanak utat a fiataloknak. Móricz, Palágyi Menyhért, Kabos Ede és Babits javaslatára hattagú alapszabály-módosító bizottságot alakítanak (tagjai Móricz, Babits, Kabos Ede, Pekár Gyula, Ferenczi Zoltán és Bársony István), amely lehetővé tenné, hogy egyszerre 25-30 új tagot is fölvegyenek (ugyanis az 1908-as alapszabály szerint a testület létszáma mindössze 60 fő lehet). A bizottság hatáskörébe tartozik annak eldöntése is, ki kerülhet majd be a Petőfi Társaságba.

[A *Pesti Napló* néhány nappal korábban fölröppenti a hírt, hogy radikális változások várhatók: Móriczot elnöknek, Babitsot és Palágyit alelnöknek szemelik ki. Ez a terv nem valósul meg, de a Petőfi Társaságot a szakadás veszélye fenyegeti.]

A Társaság tagjai délután testületileg keresik fel lakásán Herczeg Ferencet, hogy vonja vissza lemondását, aki ezt meg is teszi, s maga is az „új magyar írók” tagválasztása mellett foglal állást – számol be

többek között a *Magyar Hírlap A Petőfi Társaság közgyűlése*, a *Déli Hírlap Herczeg Ferenc megmarad a Petőfi Társaság élén* és a *Budapest Forrongás a Petőfi Társaságban* című november 12-i hírcikke.

Lásd Budapest 1918. nov. 12. 265. sz. 8.; Magyar Hírlap 1918. nov. 12. 265. sz. 7.; Déli Hírlap 1918. nov. 12. 354. sz. 5.; Pesti Hírlap 1918. nov. 12.; Sipos 1976. 37–38.; Téglás 1997a. 33–38.

Lásd még Boros, *Élet* 1918. dec. 8. 49. sz. 1137.; Németh Luca Anna, [A Vörösmarty Akadémia története és szerepe a 20. század ...](http://www.filologia.hu/.../az-irodalmi-modernseg-egy-szerv...)

Vö. Sipos 2011. 451. (1918. november 11-re teszi a zárt rendkívüli közgyűlést)

Budapest, 1918. november 14. szombat

Pohánka Gizella, Gizke, Kiss Pista menyasszonya ismeretlen ismerősként küld aggódó sorokat, bizonyára küldönccel levélüzenetet Babits lakására, mert már negyedik hete nem tud semmit „arról a haszontalan kis Vőlegényéről”, ezért kéri: „jőjj le [bizonyára a Reviczky utca 7. számú ház elé], mert okvetlenül beszélnem kell Veled”.

Lásd OSZK Fond III/1729/104.; Sipos 2011. 192., 664–665. (2332. levél), 476.

Lásd még ***Budapest, 1918. november 14. után; Budapest, 1918. november 15.; 1918. november 22.***

Vö. Sipos 2011. 192., 664–665. (úgy véli, Szekszárdról érkezik a levél, holott a jegyzetben jelzi, hogy Pohánka Gizella a Reviczky utcai ház kapujában várja Babitsot)

Budapest, 1918. november 16.

A Wlassics Gyula báró vezetésével a magyar főrendiház tagjaiból álló küldöttség november 13-án rábeszéli IV. Károlyt, tegyen

nyilatkozatot, melyben visszavonul uralkodói jogainak gyakorlásától.

1918. november 16-án az akkori budapesti Országház teret ellepő, kétszázezresre becsült tömeg, illetve a parlament kupolacsarnokában üléselő, a vidéki nemzeti tanácsok küldötteit is magában foglaló nagy Nemzeti Tanács ünnepélyesen kikiáltja a magyar köztársaságot; s az őszirózsás forradalommal elnyert függetlenség ugyanekkor ölt törvényes formát. Az ideiglenes alkotmány szerepét betöltő *Néphatározat* első cikke kimondja: „Magyarország minden más országtól független és önálló népköztársaság.” A *Néphatározat* további pontjaiban felszólítja a kormányt, sürgősen alkosson törvényeket az általános titkos választójogról, az esküdtbíráskodásról, a sajtószabadságról és más szabadságjogokról, „a földműves népnek földhöz juttatásáról”. Az új választójog alapján üljön össze az alkotmányozó nemzetgyűlés, fogadja el a köztársaság alkotmányát, és válassza meg a köztársaság elnökét.

Hock János katolikus pap és Károlyi-párti képviselő mint a Nemzeti Tanács elnöke terjeszti elő a *Néphatározatot*. Beszédet mond Károlyi Mihály és a szociáldemokrata párt nevében Kunfi Zsigmond. Károlyi miniszterelnök felolvassa a világ népeihez szóló szikratáviratát, melyben a szabadságharcos múltra hivatkozva leszögezi, hogy a magyar nép a Habsburg-uralom, a háború bűneiért nem felelős. Az új, demokratikus Magyarország „reméli, hogy megtalálja az országban élő testvérnemzetekkel való együttműködés lehetőségét”, és hogy felveszik a Népszövetség tagjai közé. A gyűlés után a lelkesen éljenző tömeg elénekli a *Himnusz*t és a *Marseillaise*-t. Magyarország teljes állami függetlenségét tehát az 1918-as forradalom vívja ki 1849 után; a függetlenség elnyerésének fatális egybeesése a régi Magyarország nagyobb felének elvesztésével azonban árnyékot vet a köztársaságra (a népköztársaságot pedig majd elsöpri az új forradalom 1919 márciusában).

Lásd Romsics Ignác: *Magyarország története a XX. században*. 2005. 117.;
Salamon Konrád: *Nemzeti önpusztítás 1918–1920*. 2001. 9–14.

Lásd még [A Köztársaság kikiáltása, 1918. november 16.](#)
[www.tankonyvtar.hu > Periodicals > História > 1990](#)

Vö. Sipos 2011. 671. (2342. levél jegyzetében a köztársaság kikiáltását 1918. november 15-re datálja); 732. (2427. levél jegyzetében 1918. november 26-ra keltezi)

Budapest, 1918. november 18.

A Nemzeti Tanács küldöttsége Hock János vezetésében a Veres Pálné utcai lakásban fölkeresi a nagybeteg Adyt. „...főleg benned, ki elől jártál időben és zseniben, benned él Ady Endre Magyarország szellemi egysége. [...] A benned nyugvó szellemi egység Magyarország fizikai egységének immár egyetlen bizonyítéka. / Mutass könyveidre Ady Endre! Mutass szívedre Ady Endre! Mutass hitedre Ady Endre! Mutass a magyar lélek birodalmára, a te szellemi országodra, amelyet nem száll meg sem cseh, sem oláh, sem szerb, sem német s mely a jövő magyarok örök országa. Ebben az országban a te utadon akarunk járni s kívánjuk Ady Endre, testvérünk, barátunk, drága jó Bandi, hogy mihamarább gyógyultan, sokáig járhasd velünk azt a nyílt utat, melyet te törtél, melyen, mint hív csatlósaid, boldogan járassunk, mint oly rég megszoktuk, *utánad*, mindig csak *utánad*” – áll a Nemzeti Tanács és a kormány üdvözlő iratában, ezzel mintegy „a forradalom hivatalos költőjévé” avatva őt.

Lásd Pesti Napló 1918. nov. 19.; Vörös Boldizsár, [Két rendszer, két halott, két temetés - Médiakutató](#) [www.mediakutato.hu/cikk/2004_03.../08_ket_rendsze...](#)

Vö. Schöpflin Aladár 1934. 206. (1918. november 28-ra datálja a látogatást); Sipos 2011. 512. (2113. levél jegyzetében 1919. november 18-ra teszi a látogatást); 732. (2427. levél jegyzetében: úgy véli, Ady *Üdvözlét a győzőnek* című verse a november 28-i „látogatásra válaszul született”, holott a vers korábban, a Nyugat 1918. II. nov. 1–16. 21–22. számában jelenik meg)

Budapest, 1918. november 25.

Finály Gábor a Budapesti VI. ker. M. Kir. Állami Főgimnázium igazgatója levélüzenetében felszólítja Babitsot, hogy vagy ezen a napon délután 4–5 óra között a Munkácsy Mihály utcai épület igazgatói irodájában, vagy másnap reggel 9–10 között a Bulyovszky utcai reáliskola I. emeleti tanári szobájában eskütételre jelenjen meg, továbbá kéri a mellékelt előleg-bejelentést kitöltve és aláírva legkésőbb másnap délelőttig hozzá visszajuttatni.

Lásd OSZK Fond III/1894/25.; Sipos 2011. 198–199., 670–671. (2342. levél)

Vö. Sipos 2011. 671. („a köztársaság kikiáltása, 1918. nov. 15-e [helyesen november 16.!] után minden állami alkalmazottnak vagy köztisztviselőnek le kellett tenni az esküt a köztársaságra...” – félreérthető módon újdonságként jelzi a hivatali esküt, noha ez már korábban is gyakorlat az állami alkalmazottak esetében, például Babits fogarasi tanársága idején is: **1908. július 24.**)

Budapest, 1918. november 28.

Az Országos Propaganda Bizottság Takács aláírásával „Vészi Margit úrhölgyre” hivatkozva nyomtatott és bélyegzett fejlécű levélpapíron írt sorokhoz „nyílt levelet” mellékel Babitsnak, s kéri, azt írja alá és Ady Endrével és Dienes Pállal is aláírva az ívet sürgősen küldje Bíró Lajos államtitkár lakására.

[Az Országos Propaganda Bizottságot a Nemzeti Tanács hozza létre 1918 novemberében azzal a céllal, hogy a demokratikus társadalmi berendezkedést és a köztársasági államformát propagálja a lakosság körében, s a Nemzetiségi Minisztériummal együttműködésben az országban élő nemzetiségek számára igyekezzen rokonszenvenné tenni a társadalmi reformok útjára lépett új Magyarországot. Amikor Magyarország nemzetiségek lakta részeit majdnem teljesen megszállják, a bizottság a külföldre irányuló területvédő propagandával foglalkozik. Ekkor készíti híressé vált *Nem! Nem! Soha!* rajzát Jeges Ernő. Az embléma egyidejűleg plakáton,

képeslapon és jelvényen is megjelenik. A rajzolon még nem a trianoni határok tűnnek fel, hanem az azokkal nagyjából megegyező megszállási vonalak.]

Lásd OSZK Fond III/1563/4.; Sipos 2011. 204., 676. (2349. levél)

Lásd még [Nem! Nem! Soha! Területvédő propaganda az első ...](http://www.rubicon.hu/.../nem_nem_soha_teruletvedo_prop...)
[www.rubicon.hu/.../nem_nem_soha_teruletvedo_prop...;](http://www.rubicon.hu/.../nem_nem_soha_teruletvedo_prop...)
Schönwald Pál, [Az Országos Propaganda Bizottság tevékenysége és ... -](http://EPAepa.oszk.hu/.../MKSZ_EPA00021_1969_85_01_020-...)
EPAepa.oszk.hu/.../MKSZ_EPA00021_1969_85_01_020-...

Vö. Sipos 2011. 676. (úgy véli: az „Országos Propaganda Bizottság – a külügyminisztérium felügyelete alá tartozó bizottság, melynek feladata volt a Magyarországról terjesztett rémhírek elosztatása”!)

Budapest, 1918. december 1.

Vörösmarty születésének évfordulóján a Magyar Tudományos Akadémia patkószobájában délután 5 órakor többségükben a *Nyugat* köréhez tartozó írók egy csoportja összegyűlik, hogy az irodalom progresszív erőit tömörítve, új irodalmi társulást hozzon létre. Az alakuló ülés eseményeit két jegyzőkönyv is megőrökíti: a helyszínen Schöpflin Aladár írja meg, és Barta Lajos, valamint Kosztolányi Dezső hitelesíti, utóbb pedig készül egy hosszabb, gépelt változat is. A jegyzőkönyv szerint Babits Mihály, Barta Lajos, Füst Milán, Gellért Oszkár, Hatvany Lajos, Heltai Jenő, Karinthy Frigyes, Kassák Lajos, Kosztolányi Dezső, Laczkó Géza, Lengyel Menyhért, Molnár Ferenc, Móricz Zsigmond, Schöpflin Aladár, Szini Gyula és Tóth Árpád jelenik meg az ünnepi ülésen. Az előkészítő értekezleten elnökké választott Ady betegsége miatt távol marad. A tagok névsora a jelenlévőkön kívül a következőket sorolja föl: Ambrus Zoltán, Bíró Lajos, Bródy Sándor, Gárdonyi Géza, Herczeg Ferenc, Ignóty, Juhász Gyula, Kiss József, Kemény Simon, Krúdy Gyula, Révész Béla, Szép Ernő és Szomory Dezső. A tagok között szerepel az éppen az ülés napján elhunyt Kaffka Margit is; az alakuló ülést megnyitó Móricz Zsigmond melegen méltatja

Akadémia első halottját. Móricz megnyitó beszéde csak a nyomtatott jegyzőkönyvben szerepel, december 3-án a *Pesti Hírlap*ban is megjelenik kisebb változtatásokkal, *A magyar kultúra él* címmel. A szöveg – akárcsak Ady korábbi gondolatai – az ország aktuális helyzetére reflektál, éppúgy az életben maradást hirdeti, és Vörösmarty *Szózatát* idézve azt sugallja, hogy a nemzethalál víziójával szemben létezik még túlélés és megmenekülés. Móricz beszéde a kor általános békevágyát is tükrözi; a kultúrát szembeállítva a barbársággal és a háborúval egyben meghatározza a Vörösmarty Akadémia céljait is: nem rendülhet meg a hit a magyarság és az ország jövőjében, e hitnek pedig biztosítania kell a magyar kultúra vezető szerepét az országon belüli nemzetiségek kultúrájával szemben, emlékeztetve őket arra, hogy ez a kultúra az övék is, így nemcsak a magyarság, hanem az ő feladatuk is védelmezni azt, továbbá fölmutatni, hogy a nemzeti hagyományokkal és az európai eszmékkel is közösséget vállalva a magyar kultúra az európai kultúra szerves része. A mindennek felett álló és mindent összefogni képes nemzeti kultúra lehet képes egységet teremtve megakadályozni az ország szétesését. [A nemzetiségeket a magyar kultúra védelmére felszólító szavak éppen azon a napon hangoznak el, amelyen a gyulafehérvári román nemzetgyűlés kimondja a románok által is lakott magyarországi területek egyesülését Romániával, és egyszersmind kijelenti elidegeníthetetlen jogát egész Bánátra/Bánságra!]

Schöpflin Aladár főtitkár olvassa föl a Károlyi-kormány vallás- és közoktatásügyi miniszterének, Lovászy Mártonnak üdvözlő levelét, melyben kifejezi örömét, hogy a „magyar cultura legtehetségesebb munkásai” létrehozzák egyesülésüket, és a névválasztással kapcsolatban kiemeli, hogy a háborús magyar irodalomban csak (!) Vörösmarty énekelte meg a háború szörnyűségét és az áldott béke szükségességét. A kultuszminiszter a felnövekvő új nemzedék szellemi vezetésének feladatát jelöli ki a Vörösmarty Akadémia számára, amelynek tagjait arra kéri, hogy mindig csak az írói

tehetséget nézzék. Végül megjegyzi, örülne, ha az új irodalmi egyesülés a „haladó tudománnyal” is együttműködne.

Majd Schöpflin az Akadémia megalakulásának előzményeiről ad tájékoztatást, jelezve, hogy annak gondolata Hatvany Lajosban merült fel, s a társulás létrejöttének alapjaként a közös irodalmi célokat, az irodalom feladatairól és a nemzethez való viszonyáról alkotott hasonló elképzelést jelöli meg, s ő is hangsúlyozza a romba dőlő látszó ország újjáépítésében fontos szerepet kapó kultúra védelmét. Felhívja a figyelmet arra, hogy ez az irodalmi társaság nem az önkény szülötte, hanem „az irodalmi fejlődésből úgyszólván magától adódott”, s a Vörösmarty Akadémia alapítóit „forradalmi nemzedéknek” nevezi.

Babitsot és Móriczot bízzák meg az alapszabályok megszövegezésével [az alapszabály – melynek kézírata Móricztól származik, s majd Füst Milán önti végleges formába – az Akadémia legfőbb célját a magyar szépirodalmi élet, művelődés, valamint nevelés állandó ellenőrzésében/felügyeletében határozza meg, melyhez irodalmi és kritikai tevékenység társul. Az Akadémiának állást kell foglalnia az irodalmi életben felmerülő fontos kérdésekben, feladata továbbá ünnepi ülések rendezése, adományok gyűjtése; valamint könyvkiadást, folyóirat alapítását, állandó kiadó és szerkesztőbizottság létrehozását is tervezik]. Hatvany Lajos javaslatára egy négy tagból, rajta kívül Babitsból, Laczkó Gézából és Schöpflin Aladárból álló bizottságot küldenek ki annak vizsgálatára, hogy az Akadémia – a Lovászy-levélnek megfelelően – bevonja-e munkájába a tudomány képviselőit, külön osztályt hozva létre számukra. Az elnökség tagjai Lengyel Menyhérttel kiegészülve alkotják a társaság munkásságát irányító bizottságot, a Vörösmarty-kultusz tanulmányozásával pedig Kosztolányit bízzák meg. Füst Milánt választják a társulás ügyészévé, az anyagi képviselőt pedig Móricz Zsigmond alelnökre és Schöpflin Aladár főtitkárra hárul; a társaság vagyonának kezelésére a Pesti Hazai Első Takarékpénztárt kérik fel.

Babits Mihály indítványára megalapítják az ötezer koronás Vörösmarty-díjat, melynek intéző bizottságát Babits, Gellért Oszkár, Hatvany Lajos, Lengyel Menyhért, Molnár Ferenc, Schöpflin Aladár, valamint Szini Gyula alkotja (az elismerés összegét évről évre Hatvany vállalná). (Az első Vörösmarty-díj összegét a december elsejei alakuló ülésen Kaffka Margit fiának neveltetésére ajánlják fel, azonban másnap a gyermek is meghal.) Az Akadémia jövőjéről folytatott kötetlen beszélgetés után – melyben szó esik *a minapi*, illetve *a napokban*, valamint az *ami* és *amely* helyes használatáról, az étlapok és cégek magyarosításáról, az ifjúsági irodalom megreformálásáról, a tagok kötelező irodalmi végrendelkezéséről, valamint egy állandó vacsorabizottság (!) felállításáról is – az ülést berekesztik.

Az újsághírek szerint az Akadémia december hónapban a Nemzeti Színházban tartja első nagy nyilvános ülését, melyet majd Károlyi Mihály miniszterelnök nyit meg.

Lásd a jegyzőkönyveket, a tagjelöltek listáját: PIM Kézirattára M. 100/6169/1–2.; Vörösmarty-díjra: PIM Kézirattára V.4140/725/1. 4.§; Magyar Hírlap 1918. dec. 3. 283. sz. 6.; Pesti Napló 1918. dec. 3.; Roboz Imre, Új Nemzedék 1918. dec. 7. 7–8.; Figáró 1918. 13. sz. 25–28.; Schöpflin, Nyugat 1925. II. júl. 1. 12–13. sz. 4.; Gulyás, Irodalomtörténet 1941. 192.; József Farkas 1962. 98–103., 800.; Kocztur Gizella/Kardos László/Kardos Pál 1973. 412–413. (174. levél jegyzete); Láng József 1982. 627–635. (a Fővárosi Könyvtár Károlyi – ma Ferenczy István – utca 8. szám alatti épületének földszinti előadótermében); Kovalovszky 1987. 655.; Fráter Zoltán 1987. 153–154.; Gellért 1958. 329. (30 tag); Sipos 2011. 669. (2339. levél jegyzetében); 453. (a Goncourt-díj nevének hibás írásával)

Lásd még ***Budapest, 1918. november 25.; november 27–28. szerda–csütörtök***; Németh Luca Anna, [A Vörösmarty Akadémia története és szerepe a 20. század ... www.filologia.hu/.../az-irodalmi-modernseg-egy-szerv...](http://www.filologia.hu/.../az-irodalmi-modernseg-egy-szerv...)

Vö. Sipos 1976. 39–40. (Magyar Tudományos Akadémia egyik termében; Ady elnököl s rövid megnyitót tart); Sipos 2003. 81–82. (1918. november végére teszi az ülést); Sipos 2011. 452., 465. (úgy véli, „a nagybeteg Ady [...] maga

elnökölt az ülésen” – lásd *Budapest, 1918. november 25.; november 27–28. szerda–csütörtök*)

Budapest, 1918. december 2.

A Petőfi Társaság nyomtatott fejléces levélpapíron, Pakots József titkár bélyegzett aláírásával küld meghívólevelet Babitsnak a Társaság 8-án, vasárnap délelőtt a Magyar Tudományos Akadémia patkó alakú termében tartandó rendkívüli közgyűlésére, melyen a tagválasztó ülésről és a január 8-i nagygyűlésről fognak határozni.

A kétoldalas levél hátoldalára írja Babits *Mythológia* című novellájának ceruzairású fogalmazványa (= k₂) egy részét, majd utóbb barna ceruzával áthúzza.

Lásd OSZK Fond III/1787/3–4.; Sipos 2011. 208–209., 680. (2357. levél), 451.

Lásd még *Mythológia*: OSZK Fond III/851/2. (= k₁); OSZK Fond III/1562/2. (= k₃)

Vö. Sipos 2011. 680. (az OSZK Fond III/1784/3–4. jelzet bizonyára elírás)

Budapest, 1918. december 3.

[Rédeyné Hoffmann Mária] Mici ír levelet Babitsnak: közli, hogy már meggyógyult, s örülne, ha az előző évi Mikulás évfordulóját pénteken (6-án) náluk töltené Babits egy csésze tea mellett. „Mamáéknál lakom, – úgy mint tavaly” – teszi hozzá.

[Hoffmann Mária – lakásproblémájuk miatt – 1918 decemberében átmenetileg hazaköltözik édesanyjához; az „évforduló” bizonyára Rédey Tivadar és Hoffmann Mária egy évvel korábbi, december 6-i házasságkötésére vonatkozik.]

Lásd OSZK Fond III/2426.; Sipos 2011. 209., 680–681. (2358. levél); P. Földes Anna, Irodalomtörténeti Közlemények 2012. 4. sz. 394–395.

Vö. Sipos 2011. 681. (a OSZK Fond III/3426. jelzet bizonyára elírás)

1918. december 6. péntek

Dienes László a Városi Nyilvános Könyvtár nyomtatott fejléces levélpapírján, „Kedves Barátom!” megszólítással, immár tegezõ hangú levélben kéri Babitsot, hogy a francia szimbolista Mallarmé verseskötetét és a róla szóló könyvet küldje el neki, ha már nincs rájuk szüksége, mert valami szokatlant keres, aminek segítségével a „jelen fárasztó izgalmaitól” el tudna vonatkoztatni.

Lásd OSZK Fond III/373/2.; Dienesék 1982. 125., 213. (3. levél); Sipos 2011. 211., 682–683. (2361. levél)

Vö. Sipos 2011. 682. (a jelzet: OSZK Fond III/373/20. – bizonyára elírás)

Budapest, 1918. december 15. vasárnap

Babits részt vesz a Vörösmarty Akadémia összejövételén a Városi Nyilvános Könyvtár előadótermében; az első ülésen Molnár Ferenc kezdeményezése lesz az alapja a Vörösmarty Akadémia első nagy vállalkozásának: a társaság centrumot akar adni a politikamentes nemzeti kultúrának, amikor *Magyar Bibliát* kíván közreadni, amely egy vaskos kötetben egyesíti „mindazt, amit a magyar szellem legkülönbet, legmaradandóbbat alkotott évszázadokon át”. A megvalósítás formáját ekkor beszélik meg először. A címet *Magyar Olvasókönyvre* változtatják, s megosztják a válogatás munkáját; Babitsra a magyar ösnyomtatványoktól az *Uránia* folyóirat megjelenéséig terjedő időszak versanyagának válogatása és ellenőrzése jut.

Lásd Schöpflin Aladár Budapest, 1918. december 12-i (OSZK Fond III/1643/10.) és 1919. január 2-i levelét (OSZK Fond III/1643/12.)

Lásd még Sipos 2011. 452.

Vö. Sipos 1976. 41.; Sipos 2011. 453. („Az első ülésen felmerült egy praktikus, jó szándékú és ismerõsen hangzó elképzelés is: *Móricz Zsigmond indítványára*

a társaság *Magyar Bibliát* akart kiadni...”; „A megvalósítás formáját 1919. január 2-án *beszélték meg* először” – lásd **1919. január 2.**)

Budapest, 1918. december 16. előtt

Egykori tanítványa (?), a később ügyvédi pályára lépő Melléky Kornél ír szabadkozó levelet: későn mond köszönetet Babits „meleg hangú soraiért”, lekötelező figyelméért, melyet kézírata elolvasására fordított. A forradalom óta – melynek megindítása körül aktív részt vállalt, minden idejét lefoglalta – a főkapitány személyi titkára és ugyancsak titkára a Rendőrtanácsnak. Büszkén írja: elérte legalább azt, hogy ha a *Nyugatban* nem is, *A diadalmas forradalom könyvében* együtt szerepelhet Babitscsal.

[Az őszirózsás forradalomban országos szervvé lett Nemzeti Tanács nyomán „egymásután szervezték nemzeti tanácsokká a különféle társadalmi, gazdasági, közigazgatási stb. érdekszférákat. A tanácsok légiója keletkezett. A Nemzeti Tanács, a Katona-Tanács és a *Rendőrtanács*... – kiemelés – RJ]

(A kétoldalas levél verzóján Babits *Mythologia* című novellájának ceruzairású fogalmazványtöredéke [= k₂] barna ceruzával áthúzva.)

Lásd OSZK Fond III/1787/1–2.; Sipos 2011. 299–300., 766–767. (2469. levél), 458.

Lásd még *A diadalmas forradalom könyve: 1918. november 24. körüli napok*; Melléky Kornélra: [Macii ay Madarasey Maehay István, MÁV. felügyelő ... - MTDA mtdaportal.extra.hu/ADATBANK/A.../MTL_M.pdf](http://Macii%20ay%20Madarasey%20Maehay%20Istvan,%20M%C3%81V.%20fel%C3%BCgyel%C3%B6%20...%20-%20MTDA%20mtdaportal.extra.hu/ADATBANK/A.../MTL_M.pdf); Nyíry Gyula, [Az októberi forradalom demokráciája \(1918-1919\) - MTDA mtdaportal.extra.hu/.../nyiry_gyula_az_oktoberi_forra...](http://Az%20okt%C3%B3beri%20forradalom%20demokraci%C3%A1ja%20(1918-1919)%20-%20MTDA%20mtdaportal.extra.hu/.../nyiry_gyula_az_okt%C3%B3beri_forra...)

Vö. Sipos 2011. 766–767. (1919. március 21. utánra datálja, nem véve figyelembe, hogy a levél hátoldalára följegyzett töredék, a már 1918. december 16-án a *Nyugatban* megjelenő *Mythologia* című novella fogalmazványa; Melléky szerepét pedig csak a kömmünhöz kapcsolja)

Budapest, 1918. december 18.

Moholy-Nagy László levelében – melyben verseit küldi – tudatja Babitscal: „Hogy valamiképpen biztosítsam megélhetésemet (mert a festésből egyelőre nem tudnék megélni) újságíró lettem. Így kerül sor ismét arra, hogy verseimmel is próbálkozzam.” Kéri, Babits fogadja őket szeretettel.

Lásd OSZK Fond III/904/7.; Bodri Ferenc, Tiszatáj 1972. 8. sz. 34. (7. levél); Téglás 1981. 133–134., 205–206. (34. levél); Apró 1983. 141.; Sipos, Tiszatáj 2008. 11. sz. 79.; Nagy Levente, Artmagazin 2010. 6. sz. 60–63.; Nagy Levente, Artmagazin 2011. 2. sz. 58–60.,
http://www.artmagazin.hu/artmagazin_hirek/ivan_ez_csak_jo_a_moholy-eletm_u_legelso_darabjai_a_beszelo_rajzos-szoveges_tabori_postai levelezolapok_i..1108.html#sthash.DbYYXVpR.dpuf;
http://artmagazin.hu/artmagazin_hirek/moholy-nagy_laszlo_katonaevei_a_beszelo_rajzos-szoveges_tabori_postai levelezolapok_i..1229.html; Sipos 2011. 223., 694. (2376. levél), 470.

Vö. Sipos 2011. 694. (a jelzet – OSZK Fond III/907/7. –, valamint a Bodri-hivatkozás – 1972:33. [6. levél] – bizonyára elírás)

1918–1919 (?)

Babits válaszlevelet küld Révai Mór Jánosnak, a Révai Irodalmi Intézet igazgatójának érdeklődő soraira, melyben tudatja: Dante-fordításom második részét [*Isteni Színháték Purgatórium*] erre az évre már nem tudom elkészíteni. A könyv körülbelül csak a következő nyáron lesz kész”.

Lásd OSZK Fond III/5/75/1.; Sipos 2011. 232., 699–700. (2385. levél – Budapest, 1918)

Vö. Sipos 2011. 700. (a jegyzetben téves hivatkozás az 1918-asnak tekintett 1912. október 5-i levélre)

1919

Budapest, 1919. január 2.

A Vörösmarty Akadémia elnökségének nevében Schöpflin Aladár főtitkár küld körlevelet a „Tagtársak”-nak, köztük Babitsnak is, melyben pontokba szedve ad tájékoztatást: 1) a Városi Könyvtár igazgatósága – míg az Akadémiának nincs saját helyisége – a tagok rendelkezésére bocsátja az Ázsiai Gyűjtemények termét; 2) az Akadémia első nyilvános nagygyűlését a Nemzeti Színházban január 19-én vasárnap tartja (jegyek a *Nyugat* szerkesztőségében „Havas Irén kisasszonynál” igényelhetők) [a rendezvény azonban végül elmarad]; 3) A Pro Memoria a *Magyar Olvasókönyv* szerkesztésére tartandó legközelebbi gyűlés január 12-én 5 órakor lesz a Városi Könyvtár Ázsia termében, majd az öt bizottság beosztását is közli, benne az „Első korszak (az ősi nyomoktól kezdve Kármán: Uránia koráig). A versanyagot átnézik: Babits Mihály, Hatvany Lajos, Szép Ernő.” (A második korszak az *Urániától* Mikszáth fellépéséig, a harmadik Mikszáth fellépésétől a *Nyugat* indulásáig, a negyedik „a *Nyugattól* máig” tart, az ötödik pedig a „színdarab költészetet” tekinti át.) Kívánatosnak tartják, hogy a közös korszakokon dolgozók a gyűlésig váltsanak szót egymással, ha pedig valaki más korszakot kíván választani, hívja telefonon az alelnököt, Móricz Zsigmondot [ami jelzi, hogy az öt bizottság munkáját ő hivatott összefogni].

[Babits hét évvel későbbi cikke szerint a *Magyar Olvasókönyv* létrehozásával – a magyar irodalom korszakai összegzésének igénye mellett – az Akadémiát az a cél is vezérelte, hogy az ország lakossága olcsón juthasson hozzá a nemzet irodalmát felölelő alkotáshoz.]

Lásd OSZK Fond III/1643/12.; József Farkas 1962. 741–742.; Téglás 1996. 293–294.; Sipos 2011. 234–236., 703–705. (2391. levél); Babits, *Nyugat* 1925. I. máj. 16. 8–9. sz. 436.

Lásd még PIM Kézirattára M. 100/6174/6.; PIM Kézirattára V. 4140/541/5.; **Budapest, 1918. december 12.; Budapest, 1918. december 15. vasárnap; Levelek Hatvány Lajoshoz** 1967. 256–257. (254. levél), 656.; Németh Luca Anna, [A Vörösmarty Akadémia története és szerepe a 20. század ...](http://www.filologia.hu/.../az-irodalmi-modernseg-egy-szerv...)

Vö. Sipos 2011. 453. (a *Magyar Biblia* „megvalósítás[ának] formáját 1919. január 2-án *beszélték meg* [!] először”)

Rédey Tivadar névjegykártyáján küldött soraiban közli, hogy Gerhart Hauptmann új regényéről (*Der Ketzer von Soana/A soanai eretnek*), melyet most olvasott el, szívesen írna a *Nyugat*-ba. Kéri Babits értesítését Fekete útján, hogy szívesen venné-e.

[A regényt a *Thiel pályaőrrel* együtt Schöpflin Aladár fordítja le 1924-ben a Franklin számára. – Rédey recenziója már a *Nyugat* következő, 1919. január 16-i számában (153–154.) megjelenik.]

Lásd OSZK Fond III/1043/10.; Sipos 2011. 234., 703. (2390. levél)

Vö. Sipos 2011. 703. (Schöpflin fordítását 1920-ra datálja – lásd a *Napkelet* 1925-ös ismertetését: [Regényfordítások - EPA](http://epa.oszk.hu/02000/.../Napkelet_1925_03_272-273.pd...) epa.oszk.hu/02000/.../Napkelet_1925_03_272-273.pd...; nem jelzi, hogy Rédey recenziója megjelenik a *Nyugatban*)

Budapest, 1919. január 8.

Az Országos Propaganda Bizottság nyomtatott fejléces levélpapíron, olvashatatlan aláírású levélben felkéri Babitsot, írjon olyan költeményt, mely a feldúlt ország kétségbeesett érzéseit fejezi ki; s terjesztés céljából adja át a bizottságnak. Továbbá ismételten fölkerik, hogy készítsen el a helyzetnek megfelelő versekből álló kis gyűjteményt.

Lásd OSZK Fond III/1563/8.; Sipos 1976. 43–44.; Téglás 1996. 296–297.; Sipos 2011. 238–239., 707–708. (2395. levél)

Vö. Sipos 2011. 440. (a levélre utalva úgy véli, Babits a szervezetnek tagja lesz)

Az Alkotó Művészek és Tudományos Kutatók Szövetsége bélyegzett fejlécű levélpapírján Gábor Andornak, a szövetség titkárának aláírásával küld gépírású meghívólevelet Babitsnak: a szövetség irodalmi szakosztálya január 11-én szombaton este fél 9-kor az Otthon-kör tanácstermében választmányi ülést tart, melynek tárgya tagajánlás és tagfelvétel, ennek érdekében kéri, Babits hozza magával azoknak az íróknak a névsorát, akiket a szövetség tagjai közé felveendőnek javasol.

Lásd OSZK Fond III/1563/7.; Téglás 1996. 297.; Sipos 2011. 238., 707. (2394. levél)

Vö. Sipos 2011. 440. (a levélre utalva úgy véli, Babits ekkor lesz a szervezet tagja – lásd *Budapest, 1918. december 8.*)

Budapest, 1919. január 12.

A Külügyminisztérium Tudományos Bizottsága „Dr. Winkler [Lajos] küm. titkár aláírásával küld meghívólevelet Babitsnak arra a kedden, január 14-én 6 órakor a Fővárosi Könyvtár igazgatói szobájában tartandó értekezletre, melynek tárgya a magyar szellemi kultúrát a külföldnek bemutató röpirat szerkesztése. „Tekintettel az ügy fontos és sürgős voltára, nagyon kérjük, szíveskedjék okvetlenül és pontosan megjelenni.”

Lásd OSZK Fond III/1877/7.; Téglás 1996. 298.; Sipos 2011. 240., 708–709. (2397. levél)

Lásd még [Fülep Lajos az 1918-1919-esforradalmakban](http://www.jamk.hu/ujforras/020406.htm) www.jamk.hu/ujforras/020406.htm (Winkler Lajos, a későbbi kereskedelmi miniszter ekkor a Külügyminisztérium sajtóosztályának egyik előadója); Sipos 1976. 44.

Vö. Sipos 2011. 240., 708–709. (az aláíróat „Winekler [?]”-ként jelzi; a jegyzetben Winckler István jogászt hivatkozta)

Budapest, 1919. január 13–27. hétfő

Az 1910-től a Városliget szélén, a Benczúr utca 47. szám alatt működik a Liget Szanatórium. Ady Endrét először 1914. január közepétől február végéig gyógyítják a Ligetben. Második alkalommal már nagybetegen szállítják be 1919. január 13-án. A II. emelet 30-as számú különszobában tölti élete utolsó napjait, itt hal meg január 27-én, hétfőn reggel 8.15-kor.

„Csendes beteg volt, nagyon csendes. Tegnap este nyolc órakor még megvacsorázott, aztán elaludt egy kicsit. Egész nap lázas volt, harminckilencen felül. Este egy kicsit alábbhagyott a láz. Éjfél felé ültem az ágya szélén. Nem szólt semmit, csak csendesen nyöszörgött. Kérdeztem egyre, mi fáj? hol fáj? hívjak orvost? Nem felelt, csak annyit mondott, halkán, csendesen, hogy: jaj... Aztán később köhögnie kellett. Segítettem neki, hogy felköhögjön. Erre lecsillapult. A pulzusa kifogástalan volt. Hajnal felé el is aludt. De reggel, úgy háromnegyed nyolc órakor hallottam, hogy nem jól veszi a lélegzetet...” – emlékezik ápolónője, Pap Márta, az utolsó órákra.

Lásd Sipos 2011. 716–717. (2407. levél jegyzetében); HázMester 2012. 11. 22.

Vö. Sipos 2011. 465. (úgy véli, Ady „1919 januárjában egy városligeti szanatóriumba került, onnan rövidesen *egy másikba* szállították [!]. Itt halt meg január 27-én”)

Budapest, 1919. január 23. után

Minthogy nem találják otthon [Komjáthy Aladár féltestvére, az *Arad és Vidéke* egykori szerkesztője] Szudy Elemér és apja, Szudy Gyula közös levélüzenetet hagynak Babitsnak, azzal a kéréssel: írja meg a „kérdéses levelet Gellért Oszkárnak”, és még másnap délelőtt juttassa el hozzá, mert ő 12-kor szeretné Gellértet fölkeresni.

(Babits Szudy Elemér január 23. utáni levélüzenetének hátoldalára írja *Ady Endre. A Nyugat gyászjelentése* [= k] ceruzairású

fogalmazványát – utóbb a szöveget kék ceruzával keresztben áthúzzák.)

Lásd OSZK Fond III/1526/5.; Sipos 2011. 257., 725–726. (2418. levél)

Lásd még *Budapest, 1919. január 27–29. között*

Vö. Sipos 2011. 725. (1919. január 27.–február 11. közé datálja, holott a levélüzenet bizonyára Ady gyászjelentése előtt íródik – Szudy Gyula névaláírását „Szoper”-nek olvassa és ismeretlennek tekinti)

Budapest, 1919. január 27–29. között

A Vörösmarty Akadémia is a Pallas Nyomdában készítteti el Ady Endre gyászjelentését (melyet Babits lakására is elküldenek): „A VÖRÖSMARTY AKADÉMIA mély megrendüléssel, fájdalommal és gyással jelenti a magyar irodalom nevében, hogy ADY ENDRE az új Magyarország költője meghalt. Január 29-én szerdán délután 2 órakor temetjük a Nemzeti Múzeum előcsarnokából a Kerepesi úti temetőbe a református egyház szertartása szerint a főváros által adományozott sírhelyre. A magyar nemzet hálája és szeretete kísérje.”

Lásd OSZK Fond III/1592.; Sipos 2011. 251–252., 719. (2411. levél)

Vö. Sipos 2011. 453. („Január 29-én [! a Vörösmarty Akadémia] postára adta a maga gyászjelentését [...] a halálesetről és a temetésről”)

1919. január 31.

A Soproni Frankenburg Irodalmi Kör a főtitkár Matusz György [bencés magyartanár] aláírásával küld táviratot Babitsnak: Ady Endre emlékét nagy nevéhez méltó módon akarják megülni, amely ezekben a sorsdöntő napokban a város magyar kultúrája mellett való hatásos tüntetés is lenne. Babitsot mint a kiváló költőtársat kérik és várják a február 22-i vagy akörüli, Babits által választandó

időpontban, este 6 órai kezdettel a megemlékezésre. [Babits minden biztonnyal kitér a felkérés elől.]

[A Sopron megyei német családból származó Frankenburg Adolf, Liszt Ferenc gyermekkori játszótársa, Egerben végez jogot; rövid ideig Széchenyi titkára, azután huszárkadét, majd Pesten a Tudós Társaság írnoka. Tárcákat ír a *Regélő*be, s dolgozótársa Kossuth *Pesti Hírlapjának*, majd 1843-ban megindítja a *Magyar Életképek* című folyóiratot, mely a következő évben *Életképek* címmel folytatódik. Irodalmi és szerkesztői munkássága mellett kamarai hivatalnoki állást is betölt, s amikor Bécsbe helyezik, folyóirata szerkesztését Jókainak adja át. A forradalom alatt Bécsben mint gyanús elemet fogságba vetik. Kiszabadulása után ismét bécsi hivatalnok, Nyugdíjba vonulása után végül Sopronban telepszik le, ahol irodalmi kört alapít, amely később az ő nevét veszi fel. A kortársak a „magyar Jean Paul” és a „magyar Saphir” névvel illetik, mert az ő modorukat követi rajzaiban, életképeiben, melyek főként a pesti élet furcsaságait gúnyolják. – A város magyar kultúrája melletti tüntetés utalás arra, hogy a saint-germaini (1919. szeptember 10.), majd a Magyarországgal kötött trianoni békeszerződésben (1920. június 4.) Ausztriának ítélik oda Sopronnal együtt a mai Burgenlandot. A terület átadásának elodázása, a nyugat-magyarországi felkelés kirobbanása okozta krízis végül tárgyalóasztal mellé kényszeríti a feleket, ahol megállapodás születik arról, hogy Sopronban és a város vonzaskörzetében fekvő további 8 faluban – Ágfalva, Nagycenk, Kópháza, Sopronbánfalva, Balf, Fertőrákos, Harka, Fertőboz – népszavazáson döntsenek a hovatartozás kérdéséről. A voksolást Sopronban 1921. december 14-én, majd két nappal később a környező 8 faluban bonyolítják le. A város polgársága 72 százalékos arányban a magyar impérium mellett szavaz; tehát a német anyanyelvű lakosság jelentős része is a maradást választja, így az 1922-ben adományozott „civitas fidelissima” (*latin* a hűség városa) cím kétszeresen is megilleti Sopront.]

Lásd OSZK Fond III/1643/14.; Sipos 2011. 256., 724. (2416. levél), 448., 463.

Lásd még Soproni Szemle 1962. 1. sz.; Matusz Györgyre: [Széchenyi István Gimnázium](http://www.soproniszig.hu/files/files/1917-1918.pdf) www.soproniszig.hu/files/files/1917-1918.pdf; Sopron hovatarozására: [1921. december 14. Megkezdődik a Sopron környéki ...](http://www.rubicon.hu/.../1921_december_14_megkezdodik...) www.rubicon.hu/.../1921_december_14_megkezdodik...

Vö. Sipos 2011. 724. (a jelzet és a katalógus tételszáma egy 1930. március 13-i levélre vonatkozik; Matusz Györgyöt ismeretlennek tekinti)

Budapest, 1919. február 5.

Az Ady-émlékszobor ügyében alakítandó Országos Bizottság Elnöksége levelezőlapján tájékoztatja a „Tagtárs” Babitsot, hogy a bizottság február 9-én vasárnap délelőtt 11 órakor tartja ülését a miniszterelnöki palota tanácskozótermében. Kéri, okvetlenül jelenjen meg az ülésen.

Lásd OSZK Fond III/1418/1.; Sipos 2011. 263., 731. (2426. levél)

Lásd még ***Budapest, 1919. február 2.***; ***Budapest, 1919. február 9. vasárnap***

Vö. Sipos 2011. 440. (a levélre utalva úgy véli, Babits ekkor lesz tagja a bizottságnak)

A Magyar Tisztek és Továbbszolgáló Altisztek Országos Szövetsége nyomtatott fejléces levélpapírján „Scari titkár” cégszerű aláírással küld levelet „Babits Mihály egyetemi tanár úrnak”. Egyesületük Ady Endre emlékére a Vigadóban március 16-án matinét kíván rendezni, melyen Ady életét, működését és a forradalomra tett hatását akarják bemutatni, Ady esztétikai méltatására pedig Babitsot mint „jó barátját, lírájának alapos ismerőjét” kérik föl. Az előadás keretében említendő költeményeket szeretnék, ha színészek tolmácsolnák.

Lásd OSZK Fond III/1902/66.; Sipos 2011. 263–264., 731–733. (2427. levél), 445., 448., 463.

Vö. Sipos 2011. 731. (a hivatkozott jelzet a Magyar Tudományos Akadémia 1941. április 8-i borítékjának jelzete, a kézirat-katalógus tételszáma helyesen: 8538.)

Budapest, 1919. február 7.

Dr. Dóczy Jenő küld levelet Babitsnak, abbéli igyekezetében, hogy az Ady-émlékszám minél méltóbb legyen az elhunyt költőhöz. Javasolja, hogy a legtöbb Ady-kötet címlapját tervező Falus Elek készítse el a *Nyugat* emlékszámának borítóját is, kifejezve az alkalom „szomorú kivételességét” és „az öreg Löwenstein [Löwenstein Arnold, a Pallas Nyomda igazgatója] [...] is megtenné a magáét”. Továbbá úgy véli, Riedl Frigyes és Pauler Ákost is föl kéne kérni, hogy írjanak az Ady-számba, az utóbbi felkérését szívesen vállalja.

Lásd OSZK Fond III/380.; Sipos 2011. 264–265., 733. (2428. levél), 457.

Vö. Sipos 2011. 733. (a jelzet és a kézirat-katalógus tételszáma az 1920. december 18-iki levélé – a helyes tételszám 5554.)

1919. február 8.

Stefan J. Klein Davos-Platzból küld szabadkozó levelet Babitsnak: hosszú, súlyos betegség (grippe, tüdőgyulladás) következtében minden munkája félbeszakadt. „A »kommunista« Leipzigból hetek óta nem jön felelet” – panaszolja, ám mellékelve küldi a Basler National-Zeitung levelét, melyben közlésre fogadja el *A gólyakalifát*. Közli, hogy előző nap 200 koronát adott fel a laplekközlés honoráriumának fejében. Sürgeti a fordításra alkalmas novellái elküldését. Ha Babits *A gólyakalifát* angolul is megszeretné jelentetni, abban is sikerrel járhat el egy angol kiadónál. (A rektóra Babits ceruzával jegyzi föl: „Davos Platz Villa Columbia.”)

Lásd OSZK Fond III/735/231.; Sipos 2011. 265–266., 734. (2430. levél)

Budapest, 1919. február 15.

Megjelenik a Purjesz Lajos főszerkesztésében, a Supka Géza és Benedek Marcell szerkesztette tiszavirág-életű, radikális ifjúsági folyóiratban, az *Új Világ*ban – melynek számára írja – Babits *Az igazi haza (Cikk a Szóatról)* című cikke, melyben az újfajta patriotizmussal kapcsolatos gondolatait foglalja össze. Vörösmarty *Szózatj*ának a polgári forradalom sikerein fölbuzdult, a hazát és a nemzetet az Emberiséggel szembeállító, s a haza politikai fogalmát a kulturálissal felváltó értelmezése óriási fölzúdulást kelt. Az új haza-fogalom értelmében Babits Vörösmarty ellenében elveti a földet mint a történelmi sors és az egyéni élet emlékeinek kizárólagos színterét. A novemberi békekiáltvány egyik gondolatát fejleszti tovább. A haza, eszerint, nem maga a terület; „a föld csupán lakhely, üzlet, gazdagság”. A haza az emberek emlékeiben, nyelvükben, gondolataikban, a kultúrában él. A haza ebben az értelmezésben tisztán szellemi és semmiképpen sem politikai fogalom.

Az igazi haza, ez a „galamb álom”, amiért – ahogyan a *Hazám!* című versében írja 1925-ben – „rókák” rágták, „odu-féltő kapzsi szenvedélyek”, nem marad válasz nélkül; már az *Új Nemzedék* 1919. március 8-i számában Lendvai István kegyetlenül utasítja el nyílt levelében Babits mondandójának lényegét.

Lásd *Új Világ* 1919. febr. 15. I. évf. 1. sz. 3–7.; Éder 1959. 70–77.; József Farkas, *Irodalomtörténeti Közlemények* 1959. 2. sz. 190.; Kardos Pál 1972. 238–239.; Gál I., *Irodalomtörténeti Közlemények* 1976. 4. sz. 529.; Sipos 1976. 142–145.; 54–56.; Kelevéz 1983. *Hírmondó* 9.; Téglás 1987. 223.; Jankovics József, *Irodalomtörténeti Közlemények* 2001. 1–2. sz. 183–187.; Sipos 2003. 82–83., 210.; Hibschi/Pienták 2009. 464–465., 489.; Sipos 2011. 440. („14–18 éves korosztály [!] számára szerkesztett *Új Világ*”), 458.

Lásd még Magyar Hírlap 1919. febr. 23. 47. sz. 4.; **1919. március 8.**; **1919. március 22.**; *Hazám: Budapest, Bálint Klinika, 1924 tele– Szekszárd, 1925. január 25.–február 8.*

Vö. Sipos 2011. 440. („A költő 1919. februárjának utolsó [!] napjaiban cikket írt [...] *Az igazi haza. Cikk a Szózatról* címmel”)

Budapest, 1919. február 20. előtt

A zeneszerző Molnár Antal „kedves jókívánságait” küldő levele és Babitsé, amelyben „melegen és igaz szívvvel köszöni meg” azt, Babits 25 éves írói jubileumának ünnepe idejéből való, helyes dátuma: **1929. február 15. körül**

Lásd OSZK Levelestár; a zeneakadémiai Babits-est, amelyen elhangzik *A Danaidák: Budapest, 1929. február 3. vasárnap*; az elhalasztott debreceni előadásra és Babits influenzájára: **1929. február 7.**; **Budapest, 1929. február 9.**; [PIM.hu](http://www.pim.hu) - [Molnár Antal](http://www.pim.hu/object.474bc397-f11c-41be-8f93-56bc6...) www.pim.hu/object.474bc397-f11c-41be-8f93-56bc6...; **1929. február 15.**

Vö. Sipos 2011. 276., 742–743. (2445. levél – 1919. február 20. – „Boldog voltam hogy a gyönyörű Danaidákat végre meghallhattam” – az „1920-as évek során” bemutatásra került Babits »Danaidák«-ja énekhármason, a Sztojanovits-nővérek bámulatos tercettjével, kíséret nélkül” – írja Molnár Antal *Zenei működésem a Nyugat folyóiratnál* című visszaemlékezésében – kiemelés – RJ)

1919. február 20. után

Babits a Vörösmarty Akadémia nyomtatott fejléces papírjára írt soraiban köszöni meg Hatvany Lajos „becses küldeményét”, Ady halotti maszkját; a fejét gyönyörűnek találja. (Hatvanynek a levélre írott megjegyzése szerint 1919. február 20-án küldi el Babitsnak a Vedres Márk készítette halotti maszkot.) [Az utóbb megsemmisült gipszmásolatot – egy fénykép tanúsága szerint – Babits a könyvespolcán őrzi.]

Lásd MTAK Ms 376/a/7.; József Farkas 1960. 750.; Antal Gábor, Kritika 1980. 8. sz. 15.; Sipos 2011. 275., 742. (2443. levél)

Lásd még Gál István 1975. 80.; a Babits-fotó, melyen az Ady-maszk is látható: OSZK Fond III/2263/II.; W. Somogyi Ágnes: *Képzőművészek Ady Endre halottas ágyánál*. In: *Tegnapok és holnapok árján*. Szerkesztette Láng József. Petőfi Irodalmi Múzeum–Népművelési Propaganda Iroda, Budapest, 1977. 409–416.

Vö. Sipos 2011. 742. (1919. február 20. *előtt*-re datálja, noha jelzi Hatvanyinak a levélre írt sorait; a jelzetből kimaradt az „a”)

Budapest, 1919. február 27.

[Laczkó] Géza küld kétsoros lelkesült levelet Babitsnak: „Ma este hirtelen lefordítottam franciára a *Fekete zongorát*. Itt küldöm és Téged öllelek”.

(A verzón Török Sophie rájegyzése.)

Lásd OSZK Fond III/818/2.; Sipos 2011. 279., 745. (2449. levél)

Vö. Sipos 2011. 745. (az Ady-vers keletkezésének dátumául az első megjelenés időpontját jelöli meg: Budapesti Napló Esti lap 1907. július 14. XII. évf. 167. sz. 2. –

[A fekete zongora - Ady Endre összes versei III. mek.oszk.hu/05500/05552/html/av0112.html](http://mek.oszk.hu/05500/05552/html/av0112.html)).

Budapest, 1919. február vége, péntek

Boncza Berta/Csinszka ír meglehetősen szaggatott levelet Babitsnak: „Szeretnék kérdezni és felelni sok mindenről magának. [...] Maga okos, jó és mindenén túl és messze élő szabad ember. Nem fogja *pestin* érteni – a levél íróját és akarását. Csendre, igaz, tiszta baráti szóra van szükségem [...] Magától aki az egyetlen, kit ezen a beteg, svihák és szomorú Pesten halknak és igaznak és tisztának érzek.” Szeretné, ha Babits megjelölne egy számára alkalmas napot, hogy nála nyugodtan beszélhessenek, mert Csinszkanál „mindég jönnek és mennek emberek”. Az „apró felörlő harcok”-ban kezd

szükségévé válni a rajz, Kernstok rokonszenvesnek látja munkáit, szívesen megmutatná őket Babitsnak. „Okosabb vagyok mint exaltált és gyerekebb (tehát jobb), mint az emberek”, s kéri, Babits ne gondoljon rá „félszegen és félve”.

Lásd OSZK Fond III/2337/10.; *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 341.; Sipos 2003. 87–88.; Nemeskéri Erika 2004. 15–16. (1. levél); Sipos 2011. 279–280., 745–747. (2450. levél)

Vö. Sipos 2011. 465. („1918 karácsonya körül” [2450.]

Budapest, 1919. március 8.

Lendvai István *Haza és emberiség* címmel patetikus hangú nyílt levelet intéz Babits Mihályhoz, melyben *Az igazi haza* című tanulmányra reagál, nem titkolva a jobboldal felháborodását, kegyetlen elmeéllal idézgeti, forgatja ki Babits békevágyát, megértésre felszólító gesztusát és a revans gondolatának elutasítását.

Lásd Új Nemzedék 1919. márc. 8. 9. sz. 5–8.

Lásd még Lendvai Istvánra: ***Budapest, 1915. november 11.***; József Farkas, Irodalomtörténeti Közlemények 1959. 2. sz. 188–189.; Sipos 1976. 56.; Jankovics József, Irodalomtörténeti Közlemények 2001. 1–2. sz. 183–187.; Sipos 2011. 440.

Vö. Sipos 2011. 440. („Lendvai István a cikk megjelenésének napján [!], azaz március 8-án megtámadta a költőt...” – lásd ***Budapest, 1919. február 15.***)

Budapest, 1919. március 9. vasárnap

A Vörösmarty Akadémia délután 5 órakor a Fővárosi Könyvtárban tartott ülésén bizonyára részt vesz Babits is. Az értekezlet hat pontot tárgyal: 1) az elnök és alelnök választását; 2) két alapító tag választását; 3) a nagy-gyűlésnek; 4) a *Magyar Olvasókönyvnek*; 5) Henri Barbusse fölhívásának; valamint 6) az Ady-szoborbizottságnak ügyét.

Annak alapján, hogy a *Figaró* már február 5-i cikkében úgy véli, Adyt a Vörösmarty Akadémia elnöki székében Babits követné, ezen az ülésen elnökként bizonyára az ő neve is szóba kerül [március 20-án azonban végül Móricz Zsigmondot választják meg].

[Barbusse 1919. január 17-én a *Le populaire de Paris* hasábjain közzétett felhívása a francia író, költő által indított Clarté mozgalomhoz kötődik; célja az értelmiség nemzetközi összefogásának megteremtése, a *Gondolat Internacionáléjának* létrehozása.]

Lásd a Vörösmarty Akadémia 1919. március 7-i körlevelét: OSZK Fond III/1643/13.; Figaró 1919. febr. 5. 6. sz. 3.; Sipos 1976. 41.; Sipos 2011. 453.

Lásd még *Budapest, 1919. március 20.*; [Albert Camus's "The New Mediterranean Culture": A Text and ...books.google.hu/books?isbn=303430207X](https://books.google.hu/books?isbn=303430207X)

Vö. Sipos 2011. 752. (2454. levél jegyzetében: Henri Barbusse felhívását a Romain Rolland és mások aláírásával a *L'Humanité*-ben megjelent békefelhívással azonosítja), 448. (az 1919. március 7-i levelet tekinti az ülés időpontjának)

Budapest, 1919. március 18.

A Társadalomtudományok Szabad Iskolája nyomtatott fejléces levélpapírján dr. Nagy [Dénes] aláírásával küld emlékeztető levelet Babitsnak: megállapodásuk értelmében *Az örök béke* című előadását március 26-án 6–8 órára osztották be. [Az előadást végül április 28-án tartja meg Babits.]

Lásd OSZK Fond III/1563/13.; Sipos 2011. 293., 760–761. (2463. levél)

Lásd még *Budapest, 1919. április 27.*; *Budapest, 1919. április 28.*

Vö. Sipos 2011. 760. (az 1918. március 22-i levél jelzetét [1562/1.] és tételszámát adja [a helyes tételszám a kézirat-katalógusban: 10157.], nem jelzi

az előadás megváltozó dátumát), 442. (úgy véli, március 26-án Babits megtartja az előadást)

Budapest, 1919. március 19.

A szinte nap mint nap levelet küldő Csinszka „szerdán”, még mindig magázó hangvétellű levelében megnyugtatja Babitsot, hogy „semmi hiányt nem szenvedőn” küld neki cukrot, melynek ára kilónként 2 korona. „Maga nem kommunista és nem is szabad ember ha még mindig így tiszteli a magántulajdont” – teszi hozzá, bizonyára Babits szabadkozását elhárítva. Panaszolja a tolakodó kíváncsiság és a számára kijutó „sértő és lehetetlen részvét-hajszát”, s hálásan gondol Babitsra, aki jó volt, s akinek jónak kell lennie hozzá a jövőben is. „Maga fölötte kell álljon mindennek – jelenti ki, s megrovóan teszi hozzá [bizonyára az *Erato* kötet verseire utalva] –: *Nem helyes, amit csinált, a versek fordításával.* Maga nem szabad, gyarló emberi perverzításoknak és *olcsó* pikantériának *eladja* magát még a legszebb köntösben sem. Pénzért sem. Semmiért.” Ígéri, a jövőben jobban fog vigyázni Babitsra, a „kedves Halhatatlan”-ra. Szeretné egyszer Babitsot lerajzolni, most még azonban tudatlannak ítéli magát ehhez. Kéri, Babits „vigyázzon a [Hatvány] Laci csacsiságaira (kötet)” – utalva a jogokat birtokló, a szövegekbe is beleavatkozó Hatványnak tervezett Ady-válogatására.

Lásd OSZK Fond III/2337/8.; Nemeskéri Erika 2004. 23–25. (4. levél); Sipos 2011. 293–295., 761–762. (2464. levél)

Vö. Sipos 2011. 762. (az *Erato* megjelenését 1921 helyett 1920-ra datálja)

1919. április 1. előtt

Szabó Dezső Babitsnak írt soraiban érdeklődik, hogyha a művészet szabadságáról írott, sürgős, igen aktuális cikkét [föltehetőleg legsikerültebb tanulmányát, gondolatrendszerének talán legjobb összefoglalását, *Az egész emberért* címűt] másnap beküldi, megjelenhet-e a „mostani számban”.

Lásd OSZK Fond III/1162/2.; közli Gál István, Jelenkor 1970. 2. sz. 154.; Gál István 1973. 125.; Sipos 2011. 301., 769. (2472. levél)

Vö. Sipos 2011. 769. (az 1919. április 1-jei megjelenés ismeretében is túl szorosnak tűnik a keltezetlen levél 1919. március 28-i dátuma)

Az egész emberért című cikkét küldi, s „betű változtatás nélküli” megjelentetését kéri Szabó Dezső. Tréfás fenyegetéssel zárja Babitsnak írt sorait: „Terror: ha most nem közlöd, halálos, engesztelhetetlen, vörös ellenséged leszek.”
[Az írást a *Nyugat* április 1-jei számában teszik közzé.]

Lásd OSZK Fond III/1162/4.; közli Gál István, Jelenkor 1970. 2. sz. 154., Gál István 1973. 126.; Sipos 2011. 301–302., 769–770. (2473. levél), 441–442.

Vö. Sipos 2011. 769. (a jelzet – OSZK Fond III/1162/3. és a kézirat-katalógus hivatkozás – melyek egy másik levélre vonatkoznak – bizonyára elírás; helyes tételszám: 9747.; a keltezetlen levél 1919. március 29-i dátuma túl közelinek tűnik a folyóirat április 1-jei megjelenéséhez)

Budapest, 1919. április 3.

Az írók a szovjet köztársaságban hírcikke beszámol az írók gyűléséről, s arról, hogy Babits a kataszteri bizottság tagja lett.

Lásd Világ 1919. ápr. 3. 79. sz. 5.

Vö. Sipos 2011. 443. (a *Világ* tudósítását április 4-re datálja)

Budapest, 1919. április 4.

Riedl Frigyes Babitsnak küldött levelében Dóczy Jenőnek a *Nyugat* Ady-émlékszámában megjelent Ady-cikkéhez Gyulai Pál kapcsán fűz néhány észrevételt: vitatja, hogy Gyulai ellensége lett volna a képzeletnek, úgy véli, csupán a szertelen képzelettől idegenkedett.

Lásd OSZK Fond III/1077/1.; Sipos 2011. 311–312., 777–778. (2483. levél)

Vö. Sipos 2011. 777. (a jelzet [III/1077/2.] és a kézirat-katalógus tételszáma [9405. 9404. helyett] egy 1912-es levélé)

Budapest, 1919. április 8. után

Földi Mihály, a *Nyugat* Babits választotta segédszerkesztője levelében beszámol arról, hogy Páll Rózsa járt nála, elhozta verseit és kéri, hogy a mellékelt engedélyt aláírva, járuljon hozzá, hogy az egyetem hospitáló hallgatójaként is látogathassa Babits szemináriumát. Tudatja, hogy Kürti Pál visszavárja novelláit, és ő meg a Pikler nevű fiú – aki a *Tanulók és Tanárok* című érdekes cikket írta – szeretnék tudni Babits véleményét. Várja Babits kéziratát, közli, hogy 7/2 [!] íven fog a *Nyugat* megjelenni, s hogy a korrektúrát majd küldi.

Lásd OSZK Fond III/460/14.; Sipos 2011. 313., 779. (2485. levél), 448.

Vö. Sipos 2011. 313., 779. (a szöveggözlésben „hét ív”, a jegyzetben már csak „két ív” szerepel)

Budapest, 1919. április 11. és április 11. után

Babitsot Csinszka levele, s hogy gondol rá, megindítja. Panaszolja: „Mindenben a tökéletes züllés felé megy nálam a dolog [...] s amellet itt a nyakamon is vannak, emberek, idegenek, néznek és izgatnak mindenféle ostobasággal.” Ígéri, Feketével megüzeni, mikor megy fel hozzá. „Bocsáss meg a te rossz Mihályodnak” – az eddigieknél már sokkal bensőségesebb aláírással [ezzel is talán hiú ábrándokba kergetve az amúgy is meghódítására elszánt Csinszkat].

Lásd gépiratmásolatát: MTAK; Nemeskéri Erika 2004. 35. (12. levél); Sipos 2011. 317., 785. (2493. levél)

Vö. Sipos 2011. 785. (megismétli az előző, 11. levélre vonatkozó Nemeskéri-hivatkozást)

Budapest, 1919. április 12. után–június végéig

Babits megnyugtatósnak szánt sorokat küld Csinszkanak: előző este Schöpflinnel találkozott, s hallva, hogy aznap meglátogatják, ő is ajánlkozott, hogy fél 8–háromnegyed 8 tájban felnéz hozzá; „talán Schöpflinék mellett nem leszek terhedre” – teszi hozzá némi álságos visszafogottsággal. „Ha elviseled előadásom unalmát [...] – nagyon jól esne ha megint együtt mehetnénk mint multkor [...] jöjj lehetőleg 5 órakor, ne később” – játszik tovább kissé gyerekes módon. Majd a kötöttségektől megszabadulni, szeretetre vágyó férfi intelmeivel folytatja: „...ne csinálj magadnak bolondos rossz hangulatokat és önkínzásokat [...]; én szeretnék melletted lenni [...] én vagyok a legszomorubb, amiért az én zavart és sokfelé elvont életemből csak morzsákat tudok neked adni. Mikor jön már egy kis szabadság mindkettőnknek – ebből a világból?”

Lásd gépiratmásolatát: MTAK K 10/112.; Téglás 1979. 119–120. (2. levél); Nemeskéri Erika 2004. 38. (14. levél); Sipos 2011. 328., 795–796. (2505. levél – 1919. április második fele), 448.

Vö. Sipos 2011. 796. (az ekkor mindössze 9 esztendőes Schöpflin *Gyulára* hivatkozás bizonyára elírás Schöpflin Aladár helyett)

Budapest, 1919. április 28.

Babits *Az örök béke* címmel Kant-fordításáról tart előadást a Társadalomtudományok Szabad Iskoláján. „...az érzelmi, színezet pesszimiztikus volt; pesszimiztikus még a legnagyobb modern pacifistánál, Tolsztojnál is, aki csupán a világ útjainak teljes megtagadásában, s egy öskeresztényi vallásos megújulásban látta az emberek közötti béke lehetőségét. Jól esik e kétségbeesett modern érzéssel szembefordulni s visszatérni a Kant józan optimizmusához”.

Lásd kéziratát: OSZK Fond III/1563/37.; közli az előadás kéziratföredékét is: Ungvári, Irodalomtörténeti Közlemények 1959. 2. sz. 241.

Lásd még *Budapest, 1919. március 18.*; *Budapest, 1919. április 27.*

Vö. Sipos 2011. 442–443. (úgy véli, Babits az előadást 1919. március 26-án tartja, és az előadásvázlat kapcsán tévesen az *Új racionalizmus* című előadásra igaz megállapítást teszi, ti. hogy az *A veszedelmes világnézet* gondolatmenetét követi – lásd *Budapest, 1918. március 22. és március 22–27. között*)

Budapest, 1919. április vége

„Sokszor ölelni látni kívánó Mihály” (!) aláírással küldi Babits sorait Csinszkanak: fájjalja, hogy egész délután elfoglalt lesz, pedig már rég nem látta. Sietve értesíti, hogy aznap délelőtt 10 és 12 között otthon van, 12-kor órát tart, vagy esetleg másnap délután 4 órától is ráér.

Lásd gépiratmásolatát MTAK K 10/117.; Téglás 1979. 132–133. (7. levél); Nemeskéri Erika 2004. 39. (15. levél); Sipos 2011. 329., 796. (2506. levél)

Vö. Sipos 2011. 467. („Babits a levelekben tartózkodik minden érzelemnyilvánítástól és minden vallomástól”)

1919. április

Stefan J. Klein Davos-Platzból ír levelet Babitsnak: ismét kéri, küldje el mielőbb a novelláit, Kurt Wolf szeretné a *Der jüngste Tag* című sorozatában egy kis novelláskönyvét kiadni, úgy véli, a *Mythologia* terjedelmében és témájában is megfelelné.

Lásd OSZK Fond III/735/243.; Sipos 2011. 323., 789. (2500. levél – 1919. április 19.)

Vö. Sipos 2011. 789. (a 7638-as kézirat-katalógus tételszáma téves, a helyes 7633.)

Budapest, 1919. április vége–május eleje

Egykori tisztviselőtelepi tanítványa, az ekkor már egyetemi hallgató Czeizler Richárd küld pár sort Babitsnak, melyben közli, hogy

miután a jelentkezők névsorát eddig nem lehetett összeállítani, Szabó Lőrinc kiírta, hogy a másnapi megbeszélést Babits következő szombatra halasztja.

Lásd OSZK Fond III/2405.; Sipos 2011. 331., 798–799. (2509. levél), 449.

Lásd még Czeizler Richárdra: **1916. december 21.; Budapest, 1919. május 19.**

Vö. Sipos 2011. 798. (2509. levél – Czeizler Richard „bizonyára BM egyik egyetemi hallgató tanítványa volt”)

Budapest, 1919. (?) május 2.

Lengyel Menyhértné [a drámaíró Lengyel Menyhért felesége, Szabó Lőrinc szerint „gazdag és elegáns szépség”] levélkártya kíséretében az ínséges időkben „egy szegényes kis élelmiszerral” [! sonkával, tojással és egyebekkel] adja jelét a Babits iránt érzett „rég, nagy” tiszteletének. Utóiratként asszonyi gondoskodással hozzáteszi: „A sonka előbb megfőzendő!”

Lásd OSZK Fond III/833/1.; Sipos 2011. 332., 799–800. (2511. levél)

Vö. Sipos 2011. 799. (a jelzet – III/8333/1. – bizonyára elírás)

Budapest, 1919. május 3. szombat

Babits „igaz érzéssel hálás Mihályod” aláírással, megnyugodva válaszol Csinszka soraira, mert félt, hogy csütörtökön esetleg nehezteléssel vált el tőle, s épp azon gondolkozott, hogyan keresse föl. [Komjáthy] Aladáról nem tud semmit, ki akart menni Újpestre, de nem tette, másnap azonban mindenképp fölkeresi őket. Aladár komolyan veszi a szívbaját, melyet az orvos ezekben a napokban állapított meg, így reméli, hogy nem lesz meggondolatlan, bár így is lehet, hogy veszélyben van. Az élelmezés ügyében megnyugtatja Csinszkat, hogy „egy közös burzsuj barátjuktól”, Lengyel Menyhértéktől váratlanul minden jót, sonkát, tojást kapott. Az Ady-órát, hacsak nincs szünet az egyetemen, megtartja, együtt nem

mehetnek, mert előtte hivatalos teendője van, de örülne, ha Csinszka eljönne; 5-től bent van az egyetemen a II. emelet 15. számú szobában (Riedl szobájában), ahol múltkor együtt voltak, s fél 6-kor kezdi az órát. Köszöni kedves gondoskodását, jóságát, érdeklődését Aladár iránt, s közli, ha ezen a napon nem találkozhatnak, hétfőn értesíti.

Lásd gépiratmásolatát: MTAK K 10/113.; Nemeskéri Erika 2004. 43–44. (18. levél); Sipos 2011. 333–334., 804. (2513. levél)

Vö. Nemeskéri 2004. 42. („Babits mindig szombaton és hétfőn tanított” – lásd az előadások változó napjaira **Budapest, 1919. április 8. kedd és utána**); Sipos 2011. 804. (a Nemeskéri 2004. 13-as levélre hivatkozás bizonyára elírás)

1919. május 4. után

A Közoktatásügyi Népbiztosság Színházakat szocializáló Bizottsága [mely 1919. március 27-én Reinitz Béla elnökletével alakul] küld aláírás nélküli gépirású levelet Babitsnak: „A Közoktatásügyi Népbiztosság Színházi Osztálya a külföldi irodalmakból lefordítandó...”

A fenti levél hátoldalára írja Dienes Pál Babitsnak szóló sorait: „óriási fizetéssel” „jó mellékfoglalkozást” – „szerdán du. 4–6-ig math gyak.” – ajánl a Munkás Egyetemen Komjáthy Aladárnak. Kéri, keressék fel telefonon, vagy Aladár menjen be személyesen hivatalába hétfőn reggel 9-kor.

[A moszkvai munkásegyetem mintájára a proletárdiktatúra idején megszervezik a Marx–Engels Munkásegyetemet, melyet 1919. május 4-én a jogi kar épületében nyitnak meg, s három szak – közigazgatási, társadalomtudományi és természettudományi – indítását tervezik. Komjáthy végül Dienes Pálnak, a budapesti egyetem politikai megbízottjának/népbiztosának lesz a titkára.]

Lásd OSZK Fond III/375/14.; Dienesék 1982. 67., 199. (40. levél); Sipos 2011. 363., 825–826. (2543. levél)

Lásd még Dienesék 1982. 195. (28. levél jegyzete); **Budapest, 1919. június 15. előtt**

Vö. Sipos 2011. 826. (a Munkásegyletem megalakulását május 3-ra datálja; Dienes levélüzenetét pedig a Közoktatásügyi Népbiztosság május 26-ra szóló meghívója nyomán május 25. után-ra keltezi; a Közoktatásügyi Népbiztosság Színházakat szocializáló Bizottsága meghívójának szövegét nem közli)

Budapest, 1919. május 8. csütörtök

Th. d. [thankful disciple] aláírással Csoma Mária újabb levelet küld Babitsnak, mondván, Mihály-nap van [Babits azonban szeptember 29-én tartja névünnepét], szeretett volna egy szál virágot küldeni, de meggondolta magát: „attól irtózom legjobban, hogy az ömlengető bakfisokhoz talál számítani engem is”. Nem azért hat rá s érdeklő Babits, mert költő és a *Nyugat* szerkesztője, „hanem mert olyan okos, olyan modern, olyan internationalis, olyan sokoldalú, szóval olyan »uomo generale« [olasz egyetememes ember], és mert minden szava visszhangra talál bennem”. Az aznapi órát is igen élvezte, „Professzor Úr is ma olyan jókedvűnek és elégedettnek látszott; úgy szeretem nézni, amikor egy-egy nehezebb rész után egy kis szünetet tart az alsó állkapcsát hátraszorítja s olyan valami mosolyszerű van az arcában, de valami olyan férfiúi Mona Lisa-mosoly, nem tudni, hogy az önmagával való megelégedés kifejezése-e, vagy olyan kis megvetés-féle a hallgatóságnak vagy a következő gondolatnak való előre-örülés” – árulkodnak szavai arról, milyen nagy figyelmet szentel Babits minden rezdülésének.

Lásd OSZK Fond III/1562/6.; Sipos 2011. 338–340., 806–807. (2517. levél), 447.

Vö. Sipos 2011. 806. (az 1919. május 18-i levél jelzetét és kézirat-katalógus tételszámát adja)

Budapest, 1919. május 14.

Márki Hugó [a kassai jogakadémia rendes tanára, majd a debreceni egyetem magántanára, akit a Károlyi-kormány alatt Budapestre neveznek ki] ír levelet Babitsnak: a tanfolyam [ti. 1919 februárjától a tanügyi reform keretében tanárok részére átképző-tanfolyamot szerveznek, melyen Babits is előad] hallgatói köszönetet mondanak „nagyértékű” előadásaiért, s nagyon sajnálják, hogy véget értek; Márki „illetékes helyen” többször jelenti, hogy Babits előadásait tartja a legértékesebbeknek, s a maga nevében külön hálás köszönetet mond „a sok újért és szépért”, amit tőle tanult. Reméli, hogy a nyári tanfolyamon is hallhatja majd Babitsot.

Lásd OSZK Fond III/1895/38.; Sipos 2011. 347–348., 814. (2528. levél)

Lásd még *Budapest, 1919 februárjától–májusig*

Vö. Sipos 2011. 814. (Gál István nyomán 1919 januárjára datálja a továbbképző előadásokat)

Budapest, 1919. május 15.

„Drága jó Mis. Nem tudtam ma fölszaladni hozzád...” – írja Csinszka Babitsnak. 8-ra két jó mozijegyet kapott, „...menjünk el. Film elsőrangú” – s ígéri, ha Babits mégsem érne rá, másnap délelőtt mindenképp fölmegy hozzá.

Lásd OSZK Fond III/2337/21.; Nemeskéri Erika 2004. 99. (51. levél); Sipos 2011. 356–357., 821–822. (2538. levél – 1919. május 15. után)

Vö. Sipos 2011. 821. (a Nemeskéri 2004. 101. levélre hivatkozás bizonyára elírás)

Budapest, 1919. május közepe

Babits Csinszka levelének olvastán szabadkozó sorokat küld: megismétli, amit sokszor mondott neki: nem érdemli meg a „nagy jóságát, melegségét”, s őszintén megvallja: „nem tudom egészen értéke szerint viszonzni. Önző, férfi vagyok!” De úgy érzi,

Csinszka közelsége valami jóságot benne is fölébresztett. „Épp ezért nem látom okát, s nem akarom hinni sem, hogy akárcsak egy pillanatra is, eltávolodjunk egymástól” – írja most ő közeledve, kapcsolatuk fontosságát hangsúlyozva. Bizonyára a Csinszka levelében említett sírásra utalva fogadkozik: „nem hiszem, hogy képes legyek még egyszer, ha akaratlanul is, ha öntudatlanul is, fájdalmat okozni *neked!*” Végül vallomással zárul a levél: „Gondolj rá mindenkép [!] hogy van itt egy ember, aki szeret, és vár, akinek minden nap, ameddig Téged nem lát, böjt és keserű vezeklés.” Utóiratként még közli, hogy Komjáthy Aladár „szakszervezetével együtt testületileg jelentkezett a Vöröshadseregbe”, de reméli, hogy ez csupán akadémikus jelentőségű.

Lásd gépiratmásolatát: MTAK K 10/10.; Nemeskéri Erika 2004. 59–60. (28. levél); Sipos 2011. 351–352., 817. (2533. levél)

Vö. Sipos 2011. 817. (a Nemeskéri 2004. 27. levélre hivatkozás bizonyára elírás)

1919. május 23. után–június

Fülep Lajos levélben tudatja Babitscsal, hogy Szabó Dezső regényéről hosszabb cikket szeretne írni a *Nyugatnak*. „A regényt már elolvastam, igen rossz, de azért behatóbban kell vele foglalkozni” – jelenti ki, már előljáróban. Ígéri, egy-két nap alatt küldheti az írást, visszajelzést vár Babitstól.

[A kritika decemberi megjelenésekor Fülep a következő lábjegyzetet fűzi hozzá: „Ezt a cikket még júniusban írtam a *Nyugatnak*, de arról a számról, melynek szánva volt, lekészt, a következő pedig – Pogány népbiztos tilalma folytán – már nem jelent meg. Akkor úgy volt, hogy majd az újra meginduló *Nyugat* első számában jön ki, de a másodikra maradt szándékom ellenére. Változtatás nélkül teszem közzé, egyrészt azért, mert a kritikai nézetemen nincs mit változtatnom, másrészt, hogy nyilvánosan kipellengérezzem és büntessem magam, amiért magam is a mű mellett az író személyével

való bibelődésre vetemedtem. Amit a személyéről írtam, abból ma már természetesen egy szót sem tartok fenn – de becses figyelmeztetés a kritikus (mindegyik) számára a kritika határaitól. Így álljon itt. F. L.”

Szabó Dezső, abban a hiszemben, hogy az írás Babits „megrendelésére” íródik, kegyetlen bosszút áll: *Az elsodort falu* Babits-portréja nem mérhető, ahhoz a kíméletlen karikatúrához, amely a *Csodálatos életben* jeleníti meg: „Jóbarátja volt Babarov, a b-betűvel kezdődő szavak költője. Feltűnt a társaságban, hogy Babarov sohasem mert az égő kályhához közelíteni, s ha véletlenül megtette, különös égett papírszag terjedt el az egész teremben. Egy újságíró aztán utána kutatott a dolognak, s meglepő dolgokat tudott meg Babarov keletkezéséről. Évtizedekkel azelőtt az egyik külvárosban egy rossz fűzfapoéta élt, aki azzal kereste kenyerét, hogy szerelmes szolgálók, epedő varróleányok és holdkóros kereskedősegédek szívét szedte zengő rímekbe. Hogy a rímek mindig kéznél legyenek, üres óráiban hosszú papírszeletekre ezrével jegyezte fel az egymással rímelő szavakat. Ezek a papírszeletek óriási halommal gyűltek fel szobája egyik szegletében. Egyetlen szolgálója, egy fiatal tányértalpas falusi lány egy unalmas tavaszi napon ezeket a papirosdarabokat egy rongybabává gyúrta össze, melynek keze, lába, ábrázata volt. A poéta aznap részegen jött haza, s hogy mi történt azon a tavaszi éjszakán, nem lehet tudni. Egy napon aztán megjelent az irodalomban egy Babarov nevű költő. Babarov nem élt, nem evett, nem ivott, nem csókolt, nem aludt, nem álmodott. Babarov éjjel-nappal idegen országbeli verseket olvasott, azokból írta ki a rímeket, vagy pedig maga írt verseket, ő a világot a b-betű zenéjében hallotta, s költészetében egybekötötte a nyelvnek minden b-vel kezdődő szavát. Ezért igen csodálták, s ő maga sem volt elégedetlen magával. Egyszer egyik esti lakomán elvágta a csuklóját, s a jelenlevők nagy csodálkozására vér helyett a következő szavak bugyborékolnak ki belőle: bimbó, bamba, bingyó, banda, bárka, bolond, bálna, bolyong. Ettől a perctől kezdve aztán igazán vérbeli poétának tartották. Néha azonban forró tavaszi

napokon az örök csók mégis feléje lehelt. Ilyenkor nyakát, mely hasonlított egy gigászi dugóhúzóhoz, teljesen hosszúra nyújtotta ki, s összefogva barátjával, Noszóval, leültek egy könyvtár szegletébe, s közösen kibökött rímekben mutyiban lelkesedtek bele az egyetemes csókba. Különös szervezet volt, mely a millió arcú világból csakis a rímet és az asszonáncot tette magáévá. Egyetemes élnélkültségét különben elefántcsonttoronynak nevezte, s igen előkelő művésznek érezte magát, mikor ezt a szót kimondta.”]

Lásd OSZK Fond III/467/10.; közli Gál István, Jelenkor 1972. 7–8. sz. 733. (1. levél); Gál István 1973. 128–130.; F. Csanak Dóra 1990. 394. (332. levél); Sipos 2011. 374., 834–836. (2555. levél – 1919. május)

Lásd még **1919. október 20.–november 20.**; Fülep Lajos, Nyugat 1919. II. december, 16–17. sz. 1021–1036.; Szabó Dezső: *Csodálatos élet I–II*. Táltos, Budapest, 1921.

Vö. Sipos 2011. 834. (a jelzet – Fond III/467/2. – és a kézirat-katalógus tételszáma egy 1929-es levélé, a helyes tételszám: 6019.)

Budapest, 1919. május

A Közoktatásügyi Népbiztosság Színügyi osztálya Bánóczi [László] színházi író, rendező, műfordító aláírásával küld körlevelet „Babits Mihály elvtársnak” is, melyhez mellékeli a világirodalom olyan drámai műveinek jegyzékét, melyeket a Közoktatásügyi Népbiztosság Színügyi Osztályának fordítói irodája magyarra fordíttatni kíván, vagy azért, mert még nincs fordítása, vagy mert a fordítás elavult, illetve művészietlen. Kéri, hogy június 15-ig a jegyzéket átnézve ajánlott levélben közölje, melyik mű fordítását hajlandó vállalni, mennyi időre van szüksége a munkához, s vajon be tudja-e szerezni a kijelölt mű eredetijét. A jegyzék kiegészítésére vonatkozó tanácsait, javaslatait is szívesen fogadják.

Lásd OSZK Fond III/1563/41.; Sipos 2011. 374–375., 836–837. (2556. levél)

Lásd még Bánóczi László 1919. július 14-i levelét: OSZK Fond III/1563/33.

Vö. Sipos 2011. 836. (az OSZK Fond III/375/14. jelzetű [a kézirat-katalógusban 8231-es tételszámú], a Közoktatásügyi Népbiztosság Színházakat szocializáló Bizottsága aláírás nélküli, hasonló témájú gépírású levelének tekinti [amelyet azonban ott nem közöl], melynek hátoldalára jegyzi Dienes Pál üzenetét – ez a levél 8232. tétel; a levelet 1919. május vége–június eleje datálással jelzi, noha Bánóczy László 1919. július 14-i újabb levelében korábbi, *májusi* felkérésére emlékezteti Babitsot)

1919 vagy 1920 nyara előtt

Dr. Melléky Kornél ír levelet Babitsnak, abban a reményben, hogy „nem felejtette el hajdani tanítványát, ki akkor rendőrfogalmazó, a télen novellával kereste fel”. Az írás akkor még nem volt közlésre érett, de Babits biztatta, keresse fel munkáival, amit „a közben beállott nagy változások” miatt nem tehetett meg. Most azonban küldi egy kész novelláját, s a kritikát személyesen szeretné átvenni, ezért kéri, ha Babits a nyarat Pesten tölti, közölje, mikor és hol keresheti föl.

A kétfóliós levél 1. fóliójának rektójára és a 2. fólió verzójára Babits ceruzával írja Dante *Isteni Színjátéka Paradicsomának [Egy ifju szép hölgy tűnt elém...]* kezdetű sorait.

Lásd OSZK Fond III/1969/76.; Sipos 2011. 388., 850. (2571. levél – 1919 nyara előtt), 458.

Lásd még *Budapest, 1918. december 16. előtt*

Vö. Sipos 2011. 850. (úgy véli, Melléky *Vihar* című novellája 1920. július 1-jén jelenik meg; helyesen: 1920. II. augusztus, 15–16. sz. 780–784.)

Újpest–Budapest, 1919. június 7–8.

Komjáthy Aladár Újpestről küldi névjegykártyájára írt sorait Babitsnak: másnap sajnos nem lehet ott az előadáson, mert egy régebbi ígérete miatt éppen délelőtt 11-re van „kiplakátózva egy az újpesti városházán tartandó hangverseny keretében”. Kéri, ha Babits

nem megy el az előadásra, a jegyet adja át a páholynytónak azzal, hogy a rajta szereplők számára van a páholy lefoglalva. [Lehetséges, hogy Mikes Lajos előző vasárnap bemutatott darabjának előadására szóló jegyet küldi Komjáthy Aladár.]

Lásd OSZK Fond III/753/21.; Sipos 2011. 377., 839–840. (2560. levél)

Lásd még *Budapest, 1919. május 31. vagy június 8.*

Vö. Sipos 2011. 840. (figyelmen kívül hagyva, hogy Komjáthy páholyt említ, valamint hogy június 8. vasárnapra esik, úgy véli, a szombati Ady-szemináriumra szól az utalás)

1919. június 14. előtt pár nappal és június 14. szombat

Id. Babitsné küld levelet újabb kétségbeesett levelet Babitsnak, melyben – nem tudva, vajon korábbi leveleik eljutottak-e hozzá – megismétli az előzőekben már írtakat is: dr. Cservényi Gyula, a városi tiszti ügyész lakásuk megtartása érdekében folyamodást kézbesít Babitsnak továbbítás céljából, amit azonnal meg kell tenni, mert „különben nagy igazságtalanság történik velünk” – jelenti ki. Talán már Babits megkapta több rendbéli leveleiket, most a második folyamodást küldik, s kérik, kövessen el mindent, hogy a lakásukat megtarthassák. Megismétli, hogy a leghátulsó szobát már odaadták egy nyomdász házaspárnak, panasolja, hogy az emeleten sokan vannak, szűk a gang felettük, ahol lármáznak, dohányoznak... „nincs férfi támaszunk itthon a lakók most a házi urak”. Főlemlegeti, hogy mások sok szobáit meghagyják, s hogy nekik a törvény szerint mi járna. Fájjalja, hogy a hadifogságban lévő Pistiről sem tud semmit. „15-én kitesznek az udvarra vagy az utcára zsandárokkal, intézkedj azonnal” – írja mintegy segélykiáltásként [a kilakoltatásra szerencsére nem kerül sor].

Lásd OSZK Fond III/179/115.; Sipos 2011. 372–373., 833–834. (2554. levél)

Vö. Sipos 2011. 833–834. (1919. májusra datálja, nem említi Babits Angyal június 18-i levelét, melyből e levél pontos dátumára is következtetni lehet)

Babits Angyal „Kedves Misi! Nem állhatom meg, hogy én is ne írjak egy pár szót...” kezdetű sorokat meneszt „végelkeseredésükben” Babitsnak; ő is fölpanaszolja, hogy másoknak sokkal tágasabb lakásaikat is meghagyják, s hogy közönséges emberek végzik a rekvirálást, akiket korántsem az igazság vezérel. Kéri, folyamodásukat Babits vigye be az országos lakóbizottság elnökéhez, Somlyó Dezsőhöz és beszéljen vele. Ez már az utolsó fórum, mert a szekszárdi fellebbezésre érkezett véghatározat Nennét [Kelemen Ilonát] kiűzi a lakásából, hogy oda egy családot telepítsenek. A városházán tanácsolják Angyalnak, hogy Babits járjon utána Somlyónál, tudja meg a címét és menjen el hozzá. „Most már igazán tégy értünk valamit” – követeli aggodalmában.

Lásd OSZK Fond III/35/184.; Sipos 2011. 375–376., 838. (2558. levél), 479–480.

Lásd még Babits Angyal 1919. június 18-i, a fenti két levélre utaló sorait: OSZK Fond III/35/104.

Vö. Sipos 2011. 838. (1919. június elejére datálja, nem említve Babits Angyal június 18-i levelét, melyből e levél pontos dátumára is következtetni lehet)

Budapest, 1919. június 18.

A Budapesti Magyar Tudományegyetem Bölcsészeti Dékáni Hivatala cégszerű aláírással – „bölcsészeti e. i. dékán” – gépírású levelet küld Babitsnak: tudatja, hogy a közoktatásügyi népbizottság főiskolai csoportjának helyettes vezetője [Kármán Tódor] értesítette, hogy a következő tanévtől a középiskolai tanítójelöltek képzését rendszerezettebbé kívánják tenni. Az arra kiválasztott előadókkal a fő kollégiumok beosztását tantervi értekezleten kívánja megvitatni a bölcsészeti dékáni hivatalban. Fölkéri Babitsot, hogy a június

20-án pénteken délután 4 órakor tartandó értekezleten jelenjen meg és a tárgyaira vonatkozó előterjesztést tegye meg.

Lásd OSZK Fond III/1563/31.; József Farkas 1967. 785.; Téglás 1996. 366.; Sipos 2011. 382., 842–843. (2564. levél)

Lásd még *Budapest, 1919. július 22.*

Vö. Sipos 2011. 843. (a gépészmérnök Kármán Tódor apjának nevét Kármán Mór helyett szintén Kármán Tódorként jelöli meg)

Budapest, 1919. június 18. után

Babits – miután Komjáthy Aladárral írat levelet Szekszárdra, melyben tudatja, hogy lakásügyben küldött soraikat csak június [?] 15. után vette kézhez, s hozzáteszi, azóta kapott egy ugyanazt tartalmazó másik levelet is „Steinfeld úr révén [bizonyára a Csinszkával továbbra is jó kapcsolatot ápoló, Ady-titkár Steinfeld Nándor útján]” – megnyugtatólag írja anyjának, miszerint Dienes László (Dienes Pál öccse), aki népbiztos volt, úgy véli, a lakásügyet kedvezően el tudja intéztetni. Id. Babitsné kérvényét már eljuttatta hozzá. Beszámol arról, hogy négy napig kisebbfajta influenza miatt feküdni kellett, s rendkívüli elfoglaltságáról is, az egyetemen kívül is tartott előadásokat – „nem volt nap, hogy valami előadásom ne lett volna”. Az egyetemen befejeződtek az előadások, s éppen a kollokviumok folynak. Kéri anyját, ne nyugtalankodjanak, „a bajok csak átmenetiek lehetnek”, tőle is rekviráltak egy szobát, amelyet önként átengedett Feketének, s a másik két szobát [Komjáthy] Aladárral osztja meg, aki egyetemi könyvtári hivatalnok. „Itt persze még sokkal rosszabbak a lakásviszonyok, mint vidéken. Az ételmezés egészen rossz; vendéglőben már nem lehet étkezni s most Feketéné főz nekünk (jól főz) de ő is mindig fenyegetőzik hogy beszünteti mert elfogyott a zsír, és itt most lehetetlen kapni.” Talán az öccse sorsa iránt érzett aggodalom hajtja másokkal együtt a városszerte híressé lett látnokasszonyhoz: „Itt írom meg hogy egy

híres pesti jósnő (Bellaaghné) azt jósolta nekem hogy az öcsém váratlanul meg fog érkezni Szibériából. (Bár beteljesedne!)”

[A *Komáromi Újság* 1919. július 10-én *Mit jósoltak az 1919. esztendőre (Látogatás egy telepátikus jósnőnél – Mi teljesült be eddig?)* címmel közöl olvasói beszámolót „egy úriasszony telepátiájának és meglepő jóslásainak” híreről: „Bellaagh Lajos dr. felesége a sokat emlegetett jósnő s a Reáltanoda utca 19. számú házban lakik. Most az operaénekesnői pályára készül. A jövőmondást csak passzióból űzi, pénzt nem fogad el érte, s jó barátainak a közbenjárása nélkül nem lehet vizitelni nála.”]

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény 82.1.3.; közli Csiszár–Vendel-Mohay 1991. 47–48. (10. levél); Sipos 2011. 371–372., 832–833. (2553. levél), 430–431.

Lásd még Babits Angyal 1919. június 18-i levelét: OSZK Fond III/35/104.; *Budapest, 1920. május 27.; 1920. július 18.*; *Komáromi Újság* 1919. júl. 10. 24. sz. 4.

Vö. Csiszár–Vendel-Mohay 1991. 48. (1919 májusára datálja, s úgy véli, Babits István „1920 júniusában térhetett csak haza” – valójában július 18-án); Sipos 2011. 832. (1919. májusra datálja)

Budapest, 1919. június 24.

Zempléni Árpád küld „Kedves Dantém” megszólítással levelezőlapot Babitsnak: a töredékesen olvasható lapon kéri, írja meg azoknak a Baudelaire-verseknek címét, amelyeket ő már lefordított, és hogy hol jelentek meg, hogy fölösleges munkát ne végezzen. „Egyet, a *Parfum exotique*-ot, már elírtad előlem” – teszi hozzá szokásos humorával.

Lásd OSZK Fond III/1397/7.; Sipos 2011. 382–383., 843–844. (2565. levél)

Lásd még Charles Baudelaire *Parfum exotique* című versének Babits-fordítását a *Szagokról, illatokról* című esszében: *1909. március 1.*

Vö. Sipos 2011. 844. (úgy véli: „Zempléni tévedett, Baudelaire versét *Exotikus illat* címen Tóth Árpád fordította le”)

Budapest, 1919. június 24. után

Babits Csinszkanak írt válaszában határozottan kijelenti: „Én egészen más álláspontot fogllok el ezekkel a dolgokkal szemben (elég nagyképűen mondtam?) mint te – nekem semmi közöm az egészhez és egyetlen kívánságom hogy nyugodtan dolgozhassam; ezért voltam csak dühös hogy megzavartak. [...] az egész politika csak zavaró körülmény.” Beszámol arról is, hogy „erős munkában” van, reméli, hogy nyáron utoléri magát és valami szép dolgot fog csinálni; a zavaros napokban, amikor a közelükben is volt „hecc”, otthon dolgozott. Nem helyesli, hogy Csinszka, amint írja, „elvadul” tőle, nagyon régen nem látták egymást, s reméli, ez az elvadulás még nem olyan tökéletes. „Vasárnap délután *várlak!!* Kérlek, légy újra jó kis fiu. Kellesz te nekem, ha dolgozom is: *sőt* talán még jobban” – teszi hozzá békülékenyen. „Én nem vadultam el tőled [...] nem vagyok magamé, bennem szövődik valami aminek nem vagyok ura. Remélem nem szakad ketté, mielőtt alakot öltene. Köszönt, vár, szeret a régi magányos Mihály” – zárja a levelet, utalva az ekkor készülő *Timár Virgil fia* című regényére.

Lásd gépiratmásolatát: MTAK K 10/102.; Téglás 1979. 140–143. (12. levél); Nemeskéri Erika 2004. 70–71. (34. levél); Sipos 2011. 386–387., 847–849. (2568. levél – 1919. június vége), 482–483.

Vö. Sipos 2011. 467. („Babits a levelekben tartózkodik minden érzelemnyilvánítástól és minden vallomástól”, s úgy véli, hogy „igazában az 1919. május 15-e körül írt levélben [! 2534.] már le is zárul a levelezés”)

1919. június

Id. Babitsné Komjáthy Aladár előző napi levelét megkapva – melyben bizonyára Babits gyenge egészségi állapotáról is szót ejt – aggódó sorokat küld fiának, kéri, írjon azonnal, hogy van, mi a baja.

Már nagyon szeretné látni Babitsot, sajnálja, hogy a lakásrekvirálással olyannyira fölzaklatta őt. Ismét megemlíti, mint egy május végi levelében, hogy Brigi néni [Kiss Ernőné Kelemen Brigitta] szívesen ajánl lakás a villájában a Balatonon, kéri, Babits nézzen utána, hogyan intézhető el, hogy „hatóságilag is megengedjék az utazást”. Úgy tudják, hogy most proletár gyermekek nyaralnak ott, de utánuk majd a tulajdonosoknak is megengedik, hogy felkeressék nyaralójukat.

Lásd OSZK Fond III/179/111.; Sipos 2011. 387–388., 849–850. (2570. levél), 434.

Vö. Sipos 2011. 850. (úgy véli, „a Tanácsköztársaság idején a kormányzat valóban nyaraltatott proletárgyermekeket a Balatonon, ez azonban nem valószínű, hogy családi nyaralókat is érintette volna” – ennek ellene mond: „Több vallomás alapján azt is megállapították, hogy a fonyódi villákat a tanácsköztársaság gyermeknyaraltatási akcióra rekvirálta.” [Budapest Főváros Levéltára. Budapesti Királyi Ítéltábla peres iratai. 5437/1922. 22–23.]; a *Népszavában* 1919. augusztus 1-jén (4.) megjelent cikk szerint: „Százhusz gyereket vittek a [Fonyód-Béla]telepre, akiket a Sirály-szállóban, Lajos-lakban és a különböző villákban helyeztek el. [...] Több gyerek jutott Jankovich-Bésán és Törley volt pezsgőgyáros három villájába.” – Varga István: *Adalékok a zsidóság fonyódi történetéhez*. Agenda Natura, Veszprém, 2005. 60–61.)

Budapest, 1919. július 23.

A Magyarországi Írók Szakszervezete Barta Lajos titkár bélyegzett névalíráásával küld levelet Babitsnak, melyben tudatja, hogy az írói direktóriummal együtt az írók dolgozószobájának rekvirálás alóli mentesítésére sikerült kormányzótanácsi rendeletet kieszközölni. Kéri, Babits küldönc útján lakásának alaprajzát – rajta a dolgozószobát világosan megjelölve – azonnal juttassa el a Közoktatási Népbiztosság Irodalmi Osztályához, az V. Bálvány utca 7. szám II. emeletre.

Lásd OSZK Fond III/1563/34.; József Farkas 1967. 816.; Téglás 1996. 374.; Sipos 2011. 407., 863–864. (2587. levél)

Lásd még József Farkas 1967. 1059.

Vö. Sipos 2011. 863. (a jelzet – Fond III/1563/20. – és a 8541-es tételszám az 1919. május 14-i levélé, a helyes tételszám 8542.)

Budapest, 1919. augusztus 23.

A Nemzeti Színház Titkársága Czollner Béla aláírásával, nyomtatott fejléces levélpapíron küld levelet Babitsnak: az igazgató [Ambrus Zoltán] kéri, hogy *A vihar* fordítása ügyében bármely napon, a déli órákban keresse föl őt.

[A színház a fordítás előadási jogát kéri Babitstól, aki azt szeptember 30-i levelében megadja. Végül 1920-ban a Nemzeti Színház a Babits körül kialakult ellenséges hangulatra, illetve a fordítás nem színpadra való, túlzott irodalmiasságára hivatkozva a Szász Károly-féle átültetés mellett dönt; Ódry Árpád azonban – nem mindennapi módon ellenszegülve – Babits szövegével alakítja Prosperót.]

(A levél hátoldalára Komjáthy Aladár ceruzával jegyzi fel versfogalmazványát.)

Lásd OSZK Fond III/1969/112.; Sipos 2011. 421., 876–877. (2602. levél), 483.

Lásd még *A vihar: 1916. január 30. után–június 16. előtt; 1916. december 24. előtt; 1916. december 24. és utána; Budapest, 1919. szeptember 30.; Budapest, 1920. november 18.; 1920. november 19.; 1920. november 21.; Budapest, 1920. december 14.*

Vö. Sipos 2011. 877. (Czoller Bélát, a Nemzeti Színház neves titkárát, „ismeretlen”-nek tekinti – lásd Színházi Élet 1918. 47. sz. 25.; 50. sz. 14.)